

Regeringens proposition

2003/04:5

Reformerade regler om värdesäkring av
skadeståndslivräntor

Prop.
2003/04:5

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 25 september 2003

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen behandlar vissa frågor om ändringar av de regler som gäller för värdesäkring av skadeståndslivräntor.

Det nuvarande systemet innebär dels att inflationsskyddet begränsas till fem procents höjning vid varje värdesäkring, dels att förändringar i prisbasbeloppet som överstiger fem procent per år för vissa fall sparas för att utnyttjas under år då prisbasbeloppet ökat med mindre än fem procent. I propositionen föreslås att det systemet skall avskaffas. Det föreslås att livräntorna i stället varje år värdesäkras strikt i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet.

I övrigt föreslås att den årliga värdesäkringen skall ske den 1 januari i stället för den 1 februari samt att värdesäkringsförmånen i vissa författningar på området avrundas nedåt till två decimaler i stället för till närmast lägre hela procenttal.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

Det övervägs också om reglerna om värdesäkring skall kopplas till något annat index än prisbasbeloppet. I propositionen görs bedömningen att någon ändring i detta avseende inte bör genomföras nu.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.	10
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor	12
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.....	14
3	Ärendet och dess beredning.....	16
4	Skadestånd och dess bestämmande	17
4.1	Bestämmelser om skadestånd	17
4.2	När skall skadestånd fastställas i form av livränta?	17
4.3	Försäkring och skadestånd	18
4.4	Förmåner för den skadelidande.....	19
4.5	Obligatoriska försäkringar m.m.	19
5	Nuvarande bestämmelser om värdesäkring av skadeståndslivräntor.....	20
5.1	Bestämmelsernas tillkomst	20
5.2	Bestämmelsernas innebörd	21
5.2.1	Värdesäkring av skadeståndslivräntor för skador före utgången av år 1973.....	23
5.2.2	Värdesäkring av skadeståndslivräntor för skador efter utgången av år 1973	25
5.3	Branschöverenskommelse.....	25
5.4	Beståndet av skadeståndslivräntor	26
6	Överväganden.....	27
6.1	Finns det ett behov av att ändra reglerna om värdesäkring av skadeståndslivräntor?	27
6.2	Kan försäkringsbolagen efterleva full följsamhet?	30
6.3	Kan systemet med balanserade procenttal tas bort också för redan fastställda livräntor?	31
6.4	Skall balanserade procenttal justeras med hänsyn till frivillig värdesäkring?	36
6.5	Särskilt om reglerna i 1967 och 1971 års författningar som hindrar en strikt följsamhet i förhållande till prisutvecklingen.....	38
6.6	Vilket index skall användas?	40
6.7	Tidpunkten för värdesäkringen.....	41
6.8	Skall en myndighet fastställa ändringstalet?.....	42
6.9	Kompensation för redan fastställda livräntor?	42
7	Författningsteknisk lösning	43
8	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	44
9	Ekonomiska konsekvenser	46

10	Författningskommentar	47	Prop. 2003/04:5
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor	47	
10.2	Förslaget till lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.	51	
10.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor	52	
10.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.....	53	
Bilaga 1	Sammanfattning av departementspromemorian Reformerade regler om värdesäkring av skadestånds- livräntor (Ds 2003:9)	55	
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	56	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	67	
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	68	
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	79	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 september 2003.	80	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:5

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafikliv-räntor,
2. lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.,
3. lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarsliv-räntor,
4. lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndsliv-räntor.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 6, 9 och 13–17 §§ lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen *den 10 maj 1929 (nr 77)* om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada *i* följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (*trafiklivränta*), *om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.*

Lagen gäller *ej* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. *Lagen gäller ej heller* livränta på grund av försäkring på *staten* tillhörigt motorfordon eller motorfordon som *användes* uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

*Föreslagen lydelse*1 §¹

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges

1. enligt lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada *till* följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag, *och*

2. *av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarsförsäkring i anledning av skada som uppkommit till följd av trafik med sådant motorfordon som avses i 2 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon.*

Livränta som omfattas av denna lag benämns i det följande trafiklivränta.

Tillägg utgår endast om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *inte* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

För sådana fall som avses i första stycket 1 gäller lagen inte heller livränta på grund av försäkring på motorfordon som *används* uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

¹ Senaste lydelse 1973:216.

3 §

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *och utgår även om däri-genom det belopp överskrides till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat enligt 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet.*

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *eller som staten är ansvarig för.*

När livränta utges enligt 1 § första stycket 1 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till enligt 11 § lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet överskrids.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 2 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till överskrids.

6 §

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande.

Särskilt tillägg utgår *ej* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande. *Motsvarande gäller när livränta utges enligt 1 § första stycket 2.*

Särskilt tillägg utgår *inte* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

9 §²

Indextillägg till trafiklivränta utgår *från och med* den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare *indextillägg utgår från och med*

Indextillägg till trafiklivränta utgår den 1 januari *varje* år som *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider *prisbasbeloppet* för det närmast föregående år då *indextillägg utgick.*

² Senaste lydelse 1981:1193.

den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. År 1983 och därefter följande år utgår dock indextillägget i stället från och med den 1 februari varje år som basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.

I fråga om trafiklivränta, som fastställs efter det att indextillägg till tidigare fastställda livräntor börjat utgå enligt första stycket, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter livräntans fastställande då ytterligare indextillägg till de tidigare fastställda livräntorna börjar utgå.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. De procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal som prisbasbeloppet har ökat med. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

13 §

Denna lag äger ej tillämpning på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna i 13 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon om livränta äger motsvarande tillämpning på tillägg enligt denna lag.

Denna lag tillämpas inte på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna om livränta i 13 § lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon skall tillämpas på motsvarande sätt på tillägg som avses i 1 § första stycket 1.

14 §

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som har att utge trafiklivränta. Ansvar för tillägget säkerställs i den ordning som gäller för livräntan enligt lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse eller, om tillägget utges av riksförsäkringsverket, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som skall utge trafiklivränta. Ansvar för tillägget säkerställs i den ordning som gäller för livräntan enligt försäkringsrörelselagen (1982:713) eller, om tillägget utges av Riksförsäkringsverket, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

För livränta som avses i 1 § första stycket 2 skall den myndighet som betalar ut livräntan eller är ansvarig för utbetalningen även ansvara för att tillägget betalas ut.

15 §³

De försäkringsanstalter, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *anstalterna* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

De försäkringsbolag, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor *som avses i 1 § första stycket 1* utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *försäkringsbolagen* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

Kostnad som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivränta som avses i 1 § första stycket 2 utgår betalas av statsmedel.

16 §⁴

Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar *ej* utmätning av livräntebelopp enligt vad som *föreskrives* i 7 kap. utsökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan tillägg har betalats ut gäller 5 kap. 7 § andra stycket utsökningsbalken.

En fordran hos ett försäkringsbolag eller staten på tillägg enligt denna lag får *inte* utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar *inte* utmätning av livräntebelopp enligt vad som *föreskrivs* i 7 kap. utsökningsbalken.

17 §

Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen förordnar.

Föreskrifter om verkställigheten av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004, då förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. skall upphöra att gälla.

³ Senaste lydelse 1975:1412.

⁴ Senaste lydelse 1981:821.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 9 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler. Prop. 2003/04:5

2.2 Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

Prop. 2003/04:5

Häriigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg enligt denna kungörelse utgår, *om regeringen ej föreskriver annat*, till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *inom riket* eller på svenskt fartyg *utom riket*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarighetsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *ej*

1. skadelivränta, på vilken *förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* eller *förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå,

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *ej* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Indextillägg till skadelivränta, *som fastställts före utgången av år 1969, utgår med sex procent. Ytterligare indextillägg till sådan*

Föreslagen lydelse

1 §¹

Tillägg enligt denna kungörelse utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *i Sverige* eller på svenskt fartyg *utomlands*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *inte*

1. skadelivränta, på vilken *lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor* eller *förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå *och*

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *inte* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

5 §²

Indextillägg till skadelivränta *utgår den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*

¹ Senaste lydelse 1981:1214.

² Senaste lydelse 1981:1214.

livränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för januari 1971, och därefter från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. Från och med år 1983 utgår dock indextillägget i stället från och med den 1 februari varje år basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.

I fråga om skadelivränta, som fastställts under år 1970 eller som fastställs under år 1971 eller senare, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter skadelivräntans fastställande då ytterligare indextillägg börjar utgå till livräntor som avses i första stycket.

Indextillägg, som grundar sig på ökning av basbeloppet, utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Procenttalet fastställs av försäkringsinspektionen, som omedelbart offentliggör det och underrättar de myndigheter som har att utge sådant tillägg om procenttalet.

för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal som prisbasbeloppet har ökat med. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 5 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor

Prop. 2003/04:5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 1, 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *ej* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, *förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.* eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *ej* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

Lagen gäller *inte* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *inte* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

5 §¹

Indextillägg enligt denna lag utgår *från och med* den 1 januari *året närmast efter det år då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för december 1972. Ytterligare indextillägg utgår varje år från och med den 1 januari, om basbeloppet för december månad närmast föregående år överskridit det basbelopp som legat till grund för senaste indextillägg med minst fem procent eller det lägre procenttal*

Indextillägg enligt denna lag utgår *den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.*

¹ Senaste lydelse 1981:1195.

*som efter ökning enligt 7 § uppgår till minst fem. År 1983 och där-
efter följande år utgår dock index-
tillägget i stället från och med den
1 februari varje år som bas-
beloppet för det året har stigit på
det angivna sättet.*

*Indextillägg utgår endast till
livränta som fastställts före den
dag från och med vilken tillägg
skall räknas.*

*Indextillägg utgår första gången
den 1 januari det år närmast efter
det då livräntan fastställdes som
prisbasbeloppet överskrider pris-
basbeloppet för fastställandeåret.*

6 §

*Indextillägg utgår med det
procenttal med vilket basbeloppet
ökat eller det högre procenttal,
som följer av 7 §. Tillägget får
dock ej överstiga fem procent för
år, räknat från d. 1 jan. 1973 eller,
vid tillämpning av 5 § första
stycket andra punkten, från den
dag då senaste indextillägg
började utgå.*

*Uppkommer vid beräkning av
det procenttal med vilket index-
tillägg skall utgå brutet tal, avrun-
das det till närmast lägre hela tal.
Procenttalet fastställs av
regeringen eller myndighet som
regeringen bestämmer.*

*Indextillägg utgår med det
procenttal som prisbasbeloppet
har ökat med.*

*Brutet procenttal avrundas
nedåt till två decimaler. Det pro-
centtal med vilket indextillägg
skall utgå fastställs av regeringen
eller den myndighet som
regeringen bestämmer.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor

Prop. 2003/04:5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor

dels att 4 § skall upphöra att gälla,

dels att 1–3 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till *basbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2 §¹

Ändring sker *första gången* den 1 januari året närmast efter det år då *basbeloppet* för december månad med minst fem procent över- eller underskridit *basbeloppet* för december 1973.

Ändring sker den 1 januari *varje år som prisbasbeloppet för året över- eller underskrider prisbasbeloppet för närmast föregående år.*

Ändring skall på nytt ske varje år den 1 januari, om *basbeloppet* för december månad närmast föregående år över- eller underskridit det *basbelopp* som legat till grund för senaste ändring med minst fem procent eller det lägre eller högre procenttal som efter ökning eller minskning enligt 4 § uppgår till minst fem. År 1983 och följande år skall ändring dock i stället ske den 1 februari, om *basbeloppet* för det året har ändrats på det angivna sättet.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen skall ske samt livräntor som genom dom fastställts senare, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

¹ Senaste lydelse 1981:1194.

Ändring sker med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats eller det högre eller lägre procenttal som följer av 4 §. Ändringen får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från d. 1 jan. 1974 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från den dag då ändring senast skedde.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket ändring skall ske brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Ändring sker med det procenttal som prisbasbeloppet har ändrats med.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket ändring skall ske fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
 2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

² Senaste lydelse 1981:1194.

Bestämmelser som syftar till att ge livräntetagare som uppbär skadeståndslivräntor ett värdesäkert skydd mot inkomstbortfall på grund av penningvärdets förändring finns i ett antal olika författningar. Bestämmelserna tillkom under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet.

Sveriges Försäkringsförbund har i en skrivelse till regeringen år 2001 begärt att lagstiftningen om värdesäkring av skadeståndslivräntor skall ses över. Finansinspektionen har samma år lämnat in en utredning i frågan till Justitiedepartementet med förslag till författningsändringar. Enligt Sveriges Försäkringsförbund och Finansinspektionen består reformbehovet bl.a. i att det nuvarande systemet medför att många livräntetagare får en kompensation som långt överskrider penningvärdets förändring samtidigt som andra livräntetagare får en för låg kompensation.

För att diskutera frågan om behovet av en reform anordnade Justitiedepartementet ett möte den 28 maj 2002 till vilket ett 20-tal myndigheter, organisationer och andra bjöds in. Så gott som samtliga av de närvarande gjorde bedömningen att det finns ett behov av en översyn av reglerna men att frågan om vilka ändringar som skall genomföras borde bli föremål för ytterligare beredning.

Inom Justitiedepartementet utarbetades därefter departementspromemorian *Reformerade regler om värdesäkring av skadeståndslivräntor* (Ds 2003:9). Under arbetet med promemorian har överläggningar hållits med en av Justitiedepartementet tillkallad samrådsgrupp med företrädare för Sveriges Försäkringsförbund, Finansinspektionen, Sveriges advokatsamfund, Handikappombudsmannen, Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade och Trafikskadenämnden.

Vid utarbetandet av departementspromemorian har inriktningen i första hand varit att analysera och vid behov föreslå lämpliga ändringar avseende det reformbehov som Finansinspektionen och Sveriges Försäkringsförbund lyft fram. Det är alltså inte fråga om någon generell översyn av reglerna om värdesäkring av skadeståndslivräntor.

En sammanfattning av förslagen i promemorian finns i *bilaga 1*. Lagförslagen i promemorian finns i *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/2300/L2).

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 september 2003 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet har föreslagit vissa författningstekniska justeringar. Ett par redaktionella ändringar har också gjorts. Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter i avsnitt 7.

4.1 Bestämmelser om skadestånd

Den allmänna regleringen om skyldighet att betala skadestånd finns i skadeståndslagen (1972:207). Bestämmelserna gäller i den mån det inte finns avvikande bestämmelser i andra författningar eller föranleds av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden. Enligt den grundläggande regeln om skadestånd, culparegeln, skall den som uppsåtligt eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada ersätta skadan (2 kap. 1 §).

En grundläggande skadeståndsrättslig princip är att den skadelidande skall ha full ersättning för skadan. Ersättningen skall bestämmas så exakt som möjligt (se prop. 1975:12 s. 98 f.). Den som har tillfogats en personskada har rätt att få ersättning för sjukvårdskostnader och andra kostnader, inkomstförlust, fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan (5 kap. 1 §).

Utöver regleringen i skadeståndslagen finns särskilda bestämmelser om skadestånd i ett flertal andra författningar, bl.a. miljöbalken, patient-skadelagen (1996:799), produktansvarslagen (1992:18), järnvägstrafik-lagen (1985:192) och lagen (1922:382) ang. ansvarighet för skada i följd av luftfart. De frågor som inte är reglerade i sådana författningar får bedömas enligt bestämmelserna i skadeståndslagen. Dit hör ofta frågor om skadeståndets bestämmande, alltså bl.a. vad skadeståndet skall omfatta och om det skall fastställas i form av engångsbelopp eller livränta.

Med engångsbelopp avses att ersättningen bestäms att utgå som ett enda kapitalbelopp. Med livränta avses att ersättningen bestäms att utgå som periodiska belopp under kortare eller längre tid.

4.2 När skall skadestånd fastställas i form av livränta?

Ersättningen för *inkomstförlust* bör i normala fall delas upp i två poster, en som avser förfluten tid i förhållande till skadeståndsprövningen och en som avser framtiden. Skadestånd för inkomstförlust avser, förutom bortfall av lön, förlust av tillägg av olika slag som ingår i arbetsgivarens ersättning för arbetsprestationer. Med inkomstförlust likställs intrång i näringsverksamhet och med inkomst likställs värdet av hushållsarbete i hemmet. Beräkningen av vad den skadelidande skulle ha tjänat bereder sällan större problem för förfluten tid. De faktiska förhållandena vid tiden för skadan ger vanligen en utgångspunkt. Ersättningen för framtida inkomstförlust måste däremot grundas på mer eller mindre säkra antaganden om den skadelidandes möjligheter att utnyttja sin kvarvarande arbetsförmåga. Skadeståndslagens dispositiva karaktär gör att parterna själva har möjlighet att komma överens om i vilken form ersättning skall utgå. Om parterna inte kan komma överens kan frågan ytterst avgöras av domstol. Enligt vad som uttalats i förarbetena bör man i stor utsträckning ta hänsyn till den skadelidandes önskemål vid val av ersättningsform (prop. 1975:12 s. 114 f. och 167 f.). När det gäller framtida inkomstförlust innehåller skadeståndslagen en uttrycklig reglering av frågan.

Enligt 5 kap. 4 § fastställs således skadestånd för framtida inkomstförlust i form av livränta eller engångsbelopp eller som livränta jämte engångsbelopp. Är ersättningen av väsentlig betydelse för den skadelidandes försörjning skall den utgå som livränta om inte särskilda skäl talar mot detta. För vilka fall ersättningen skall anses vara av sådan betydelse för den skadelidande får avgöras med hänsyn till samtliga omständigheter. Avgörande torde vara vilka övriga förmåner som den skadelidande har rätt till med anledning av skadan i förening med den egna framtida försörjningsförmågan. Vad som avses med särskilda skäl kommenteras inte närmare i förarbetena. Att välja engångsbelopp framför en i och för sig behövlig livränta kan dock tänkas accepteras exempelvis om den skadelidande därigenom kan genomgå en utbildning eller förvärva en rörelse etc. och därigenom stärka sin försörjningsförmåga.

Rätt till ersättning för *kostnader* föreligger både för kostnader som redan har uppstått och sådana som kommer att inträffa i framtiden. Såvitt avser den skadelidandes dagliga livsföring kan ersättning utgå för t.ex. kostnader för sjukvård, kostnader för egna och anhörigas resor i samband med sjukvården och särskilda anordningar i hemmet. Andra ersättningsgilla kostnader är sådana som hänför sig till den skadelidandes förmåga att utföra förvärvsarbete, t.ex. kostnader för fördyrade resor till och från arbetet samt utgifter för särskilda anordningar på arbetsplatsen. Skadestånd utges för merkostnader och utgifterna måste ha varit nödvändiga för att berättiga till skadestånd. Någon särskild bestämmelse finns inte i skadeståndslagen om ersättningsformen för kostnader. Normalt bör de ersättas med ett engångsbelopp. När det gäller mera omfattande framtida kostnader vid större skador kan det dock ofta vara lämpligt att ersättningen utgår som livränta, eventuellt vid sidan av förekommande livränta för inkomstförlust.

Ersättning för *ideell skada* torde alltid utgå i form av engångsbelopp om inte parterna skulle komma överens om något annat.

En fastställd livränta kan helt eller delvis bytas ut mot ett engångsbelopp (5 kap. 4 § andra stycket). Vid bedömningen av om det föreligger skäl för det skall de allmänna principer som gäller för den ursprungliga prövningen vara vägledande (prop. 1975:12 s. 115).

En fastställd ersättning kan omprövas om de förhållanden som har legat till grund för bestämmandet av ersättningen har ändrats väsentligt (5 kap. 5 §). Har ersättningen fastställts i form av livränta kan en omprövning leda till att den justeras både uppåt och nedåt. Men om ersättningen har bestämts som ett engångsbelopp kan det aldrig sänkas. Bestämmelsen tar inte sikte på ändringar som har sin grund i förändringar i penningvärdet. Sådana bestämmelser finns i stället i särskilda författningar som kommenteras i avsnitt 5 nedan.

I skadeståndslagen (5 kap. 5 §) finns en hänvisning till de särskilda bestämmelser som gäller ändring i skadeståndslivränta med anledning av förändringar i penningvärdet.

4.3 Försäkring och skadestånd

Den ersättning som skall betalas vid skador belastar ofta en försäkring eftersom det är vanligt att den som har lidit en skada har tecknat en

försäkring som täcker skadorna. Men i allt större utsträckning försäkras sig såväl företag som privatpersoner mot risken att drabbas av skadeståndsskyldighet genom att teckna en ansvarsförsäkring. Ett sådant skydd mot skadeståndsskyldighet har privatpersoner normalt tillgång till genom hemförsäkringen. Man räknar med att mer än 90 procent av alla hushåll och i princip alla företag har försäkringar där ett ansvarsmoment ingår (se Bengtsson – Strömbäck, Skadeståndslagen – en kommentar, 2002, s. 22).

Om ett försäkringsbolag har betalat ersättning för en skada kan bolaget i vissa fall vända sig mot den ansvarige för skadan och begära att denne ersätter bolaget (regress). Ansvarsförsäkringen har särskild betydelse i sådana sammanhang. Om den ansvarige för skadan har en ansvarsförsäkring har försäkringsbolaget att betala skadeståndet. Ansvarsförsäkringar täcker emellertid inte alla situationer. Den ansvarsförsäkring som regelmässigt ingår i hemförsäkringen täcker normalt inte skada som har samband med yrkes- eller förvärvsverksamhet, skada som uppkommit i följd av trafik med motorfordon eller skada som har uppstått i samband med att den försäkrade utfört en uppsåtlig handling. I företagsförsäkringens ansvarsdel förekommer vidare undantag för t.ex. förutsebar skada.

4.4 Förmåner för den skadelidande

I föregående avsnitt har sagts att personskador ofta belastar en försäkring. I vissa fall kan även andra typer av ersättningar utgå i stället för skadestånd eller försäkringsersättning på grund av privat finansierade försäkringar. Framför allt handlar det om ersättning från socialförsäkringen och anställningsförmåner. Det för för långt att i detta sammanhang redogöra för de olika typer av förmåner som kan aktualiseras. Här kan endast nämnas att vissa socialförsäkringsförmåner och vissa anställningsförmåner räknas av när skadestånd för inkomstförlust eller förlust av underhåll bestäms (5 kap. 3 § skadeståndslagen).

4.5 Obligatoriska försäkringar m.m.

Enligt trafikskadelagen (1975:1410) skall varje motorfordon vara trafikförsäkrat. Bestämmelserna i trafikskadelagen ersatte de tidigare gällande bestämmelserna i 1929 års lag om trafikförsäkring å motorfordon. Gentemot var och en som har drabbats av en personskada till följd av trafik med motordrivet fordon (förare, passagerare, fotgängare etc.) har trafikförsäkringen ett strikt ansvar. Från försäkringen utgår ersättning även när det är ett oförsäkrat, okänt eller utländskt fordon som har orsakat skadan.

Ett annat exempel på en obligatorisk försäkring är patientförsäkringen. En patient som skadas i samband med behandling eller liknande åtgärd inom hälso- och sjukvården kan således få patientskadeersättning enligt patientskadelagen (1996:799). Lagen är i stora delar uppbyggd på samma sätt som trafikskadelagen och innebär att alla vårdgivare, såväl offentliga som privata, är skyldiga att ha en patientförsäkring som täcker patient-

skadeersättningen. Rätten till ersättning är inte beroende av att något fel har förekommit från vårdgivarens sida. Om en vårdgivare saknar patientförsäkring svarar patientförsäkringsbolagen (på motsvarande sätt som i trafikförsäkringen) solidariskt för skada som uppkommer hos denna vårdgivare.

Här kan också nämnas att personskador som har orsakats av läkemedel kan ersättas via läkemedelsförsäkringen som till skillnad från trafikförsäkringen och patientförsäkringen inte är författningsreglerad. Försäkringen grundar sig på ett frivilligt kollektivt åtagande av läkemedelstillverkare och läkemedelsimportörer och innebär att den skadelidande har rätt till ersättning oberoende av om någon kan anses vara vållande till skadan. Försäkringen har tecknats av flertalet i landet verksamma läkemedelsproducenter och importörer.

Ersättningen enligt de ovan nämnda försäkringarna bestäms, med vissa avvikelser, enligt skadeståndslagen. För samtliga fall hänvisas till de särskilda bestämmelser som gäller ändring i skadeståndslivräntor med anledning av förändringar av penningvärdet.

Av brottsskadelagen (1978:413) framgår att även brottsskadeersättning skall bestämmas enligt skadeståndslagen. Enligt en särskild bestämmelse skall livränta utgå endast när ersättningen är av väsentlig betydelse för den skadelidandes framtida vård eller försörjning. Brottsskadeersättning som utgår som livränta värdesäkras enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

5 Nuvarande bestämmelser om värdesäkring av skadeståndslivräntor

5.1 Bestämmelsernas tillkomst

Ett författningsreglerat skydd mot inkomstbortfall på grund av penningvärdets utveckling tillkom först på den allmänna försäkringens område genom att den försäkringens pensionssystem knöts till basbeloppet. De förmåner som för var tid skulle utgå angavs till ett visst procenttal av för varje månad gällande basbelopp.

På yrkesskadeområdet värdesäkrades ursprungligen inte livräntorna. I stället förekom en ordning som innebar att de höjdes med jämna mellanrum, varvid man tog hänsyn till bl.a. penningvärdets förändring. År 1967 genomfördes emellertid en fullständig värdesäkring som innebar att fastställda livräntor räknades upp till en viss nivå per den 1 januari 1968 och därefter knöts till förändringarna i basbeloppet.

Under 1966 infördes på familjerättens område regler om värdesäkring av underhållsbidrag genom lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag. Även här knöts värdesäkringen till förändringarna i basbeloppet.

Skadeståndslivräntor fastställdes ursprungligen utan att hänsyn togs till kommande förändringar av penningvärdet och någon författningsreglering av hur de skadelidande skulle kompenseras för penningvärdets förändring fanns inte. Det innebar att livräntebeloppen urholkades med tiden, särskilt under de år då inflationen var hög. För vissa statliga

livräntor omprövades livräntan från tid till annan eller räknades upp, vilket innebar att hänsyn indirekt togs till bl.a. penningvärdesförändringar. Men det gällde inte för andra livräntor. När värdesäkringsreglering började införas på andra områden framfördes kritik mot förhållandena, framför allt när det gällde trafiklivräntorna. Det ansågs att den obligatoriska trafikförsäkringen stod socialförsäkringen nära och på det området hade värdesäkringsfrågorna fått sin lösning. På trafikskadeområdet infördes därför år 1967 regler om värdesäkring av trafiklivräntor som utgår med stöd av 1929 års lag om trafikförsäkring. Nästa steg togs 1971 då vissa statliga skadeståndslivräntor värdesäkrades. År 1973 värdesäkrades resterande skadeståndslivräntor.

5.2 Bestämmelsernas innebörd

Regler om värdesäkring av skadeståndslivräntor på grund av förändringar i penningvärdet finns i fem olika författningar. Fyra av dessa är tillämpliga för händelser som inträffat före utgången av år 1973 med skiftande regler beroende av om det gäller trafiklivräntor eller ansvarslivräntor och beroende av om livräntorna skall utgå ur statsmedel eller inte. För händelser som inträffat efter utgången av år 1973 finns alla bestämmelser samlade i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

För att säkerställa att livräntorna behandlades någorlunda lika användes, när värdesäkringsreglerna skapades på trafikskadeområdet, en metod som innebär att livräntor som var fastställda före det att lagstiftningen trätt i kraft skulle engångsuppräknas till det penningvärde som gällde när lagstiftningen infördes. I lagstiftningen används uttrycket *allmänt tillägg* för denna uppräkning. Tillägget uttrycktes som ett visst procenttal av livräntebeloppet och till grund för beräkningen användes det år då livräntan fastställdes. Procenttalet skulle motsvara penningvärdesförsämringen från fastställandeåret till uppräkningsdagen. Vid uppräknningen behandlades inte livräntorna individuellt utan i syfte att förenkla förfarandet delades livräntorna in i olika åldersgrupper med en någorlunda likartad utveckling och alla livräntor inom åldersgruppen höjdes på samma sätt. Samma förfarande har tillämpats när ytterligare kategorier av livräntor har värdesäkrats senare år. Bestämmelser om allmänt tillägg finns nu i alla de författningar som tar sikte på skador som inträffat före utgången av år 1973.

När det gällde den framtida värdesäkringen, dvs. från det att aktuell författning trätt i kraft och framåt, föreskrevs att livräntorna skulle räknas upp med ett *index*tillägg. Det tillägget innebar att livräntorna räknades upp i förhållande till förändringarna i basbeloppet. Att just basbeloppet användes och inte t.ex. konsumentprisindex, vilket Trafiklivräntekommittén hade föreslagit i betänkandet Värdesäkring av trafiklivräntor (SOU 1966:53), berodde på att konstruktionen därmed skulle bli enhetlig i förhållande till andra likartade förmåner på olika områden. Men någon total följsamhet ansågs inte möjlig utan en spärregel infördes som innebar att förändringen av basbeloppet skulle vara minst fem procent för att uppräkning skulle få ske.

För att tillgodose livräntetagare som uppbär ersättning från livräntor som till beloppet varit maximerade infördes ett *särskilt tillägg*. Ett sådant tillägg betalas i vissa fall om livränta, på grund av någon bestämmelse i lag eller försäkringsavtal, utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren haft rätt till om skadestånd hade betalats i stället för livränta. Tillägget utgår i sådana fall med ett belopp som täcker mellanskillnaden, men får inte understiga 100 kr och inte överstiga 2 000 kr per år. En förutsättning för att särskilt tillägg skall utgå är att försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och arbetsförmågan var nedsatt genom skadan med minst hälften.

Även rätten till ett *extra tillägg* infördes för den som skadats i unga år. Extra tillägg betalas till den som inte fyllt 16 år vid skadan och arbetsförmågan genom skadan blev nedsatt med minst hälften. Tillägget utgår endast om livräntan fastställdes före utgången av år 1959.

Värdesäkringen enligt de författningar som reglerar skador som inträffat före utgången av år 1973 utgår som en särskild förmån vid sidan av själva skadeståndet. Det är därigenom inte möjligt att av skadevållaren återkräva vad som har betalats ut i värdesäkringstillägg genom en talan om regress. När det däremot gäller skador som inträffat efter utgången av år 1973 är värdesäkringsförmånen en del av själva skadeståndet, vilket innebär att det i dessa fall är möjligt att utöva regress.

Före 1973 hade separata regleringar införts på de områden som vid varje tidpunkt ansågs som mest angelägna. För att täppa till de luckor som fanns skapades år 1973 en enhetlig värdesäkringsreglering som omfattade alla framtida skadefall. Det ansågs då inte möjligt att skapa en ordning som även skulle omfatta tidigare fastställda livräntor. De nya reglerna fick en i viss mån annorlunda konstruktion. Man införde ett system med vad man kallade för *balanserade procenttal* vid beräkningen av indextillägg.

Indextillägget var fortfarande kopplat till förändringarna i vad som numera benämns prisbasbeloppet. Men systemet innebär att indextillägget begränsas till högst fem procents höjning vid varje uppräkningsår. Har prisbasbeloppet ökat med mer än fem procent sedan föregående indextillägg utlöstes, balanseras det överstigande procenttalet till kommande år. De balanserade procenttalen skall utnyttjas under år då prisbasbeloppet ökat med mindre än fem procent.

Indextillägg utlöses i första hand när prisbasbeloppet ökat med minst fem procent. Om ökningen är lägre och det finns balanserade procenttal skall dessa i andra hand utnyttjas och läggas samman med den procentuella förändringen av prisbasbeloppet. Om prisbasbeloppets ökning och balanserade procenttal tillsammans uppgår till minst fem procent utlöses indextillägg. Indextillägget avrundas nedåt till närmast lägre hela procenttal medan den procentuella förändringen av prisbasbeloppet och de balanserade procenttalen beräknas med två decimaler.

Anledningen till att man skapade det förhållandevis komplicerade system som beskrivits var att försäkringsbolagen enligt de försäkringsrörelseregler som gällde vid reglernas tillkomst inte hade möjlighet att placera sina medel i värdebeständiga objekt. Avkastningen på de avsättningar försäkringsbolagen gjorde kunde således bli lägre än den faktiska penningvärdesförändringen, vilket skulle medföra att avkastningen inte skulle räcka till värdesäkringen. Därför infördes den årliga begräns-

ningen om fem procent men med möjlighet att till kommande år föra över procenttal som inte kunnat utnyttjas. Prop. 2003/04:5

I det följande kommer närmare att beskrivas vilka regler som gäller för olika typer av skadeståndslivräntor.

5.2.1 Värdesäkring av skadeståndslivräntor för skador före utgången av år 1973

Värdesäkring av trafiklivräntor

Värdesäkringen av trafiklivräntor för skador som har inträffat före utgången av 1973 regleras i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor (TLL) och förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. (TLF).

TLL gäller för livräntor som utges enligt den numera upphävda lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan äldre bilansvarighetsförsäkring. TLL reglerar dock inte värdesäkring av livräntor som skall utges för av staten försäkrade fordon eller statliga fordon som är befriade från försäkringsplikt. För dessa fall gäller i stället TLF.

De materiella reglerna för värdesäkring i de båda författningarna är i princip desamma. Värdesäkringen för prisförändringar sker dels genom en engångsuppräkning med ett *allmänt tillägg* och dels genom ett *indextillägg*. Indextillägget är knutet till förändringarna i prisbasbeloppet men avrundas nedåt till det närmast lägre hela procenttalet. Varje förändring i prisbasbeloppet utlöser inte indextillägg utan för detta krävs en ökning av prisbasbeloppet med minst fem procent från det att indextillägg senast utgick. Livräntorna räknas alltså inte upp varje år utan först när förändringen nått femprocentnivån och det är bara vid sjunkande penningvärde som tillägget utlöses. Tillägget utgår den 1 februari.

Underlaget för uppräkningsen av indextillägget är livräntans grundbelopp ökat med tillägg enligt författningarna. De tillägg som kan utgå är allmänt tillägg, särskilt tillägg, extra tillägg och tidigare indextillägg.

Enligt en särskild bestämmelse i TLL har regeringen en möjlighet att vid särskilda skäl och längst ett år i taget bestämma att nytt indextillägg inte skall utgå eller att det skall utgå med ett lägre belopp. Den möjligheten har aldrig utnyttjats.

Samtliga tillägg kommer livräntetagarna till del som en särskild förmån och innefattas alltså inte i det skadestånd som antingen försäkringen skall täcka eller staten är ansvarig för. Tilläggen skall betalas oavsett om försäkringsgivarens eller statens ansvar i övrigt är begränsat.

Kostnaderna för försäkringen under ett år fördelas mellan försäkringsbolagen i förhållande till premieinkomst för direkt tecknade trafikförsäkringar under föregående år. Fördelningen sköts när det gäller livräntor enligt TLL av Trafikförsäkringsföreningen.

Värdesäkringen av andra statliga skadeståndslivräntor än trafiklivräntor för skador som har inträffat före utgången av 1973 regleras i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. De livräntor som avses är sådana som utges av statsmedel eller på grund av ansvarsförsäkring som staten har tagit. Kungörelsen skall dock inte tillämpas på skadeståndslivräntor som regleras genom TLF eller genom förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor och inte heller på sådana livräntor som är fastställda att fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå.

Regleringen innebär att ungefär samma principer för värdesäkringen tillämpas som för de äldre trafiklivräntorna i TLL och TLF. Även här räknas livräntorna upp genom ett allmänt tillägg medan den fortlöpande uppräkningsen sker genom indextillägg. För livräntor som har fastställts före utgången av år 1969 är indextillägget första gången sex procent. Därefter utgår ytterligare indextillägg med det procenttal som prisbasbeloppet har höjts med men först sedan prisbasbeloppet har ökat med fem procent. Även i detta fall avrundas indextillägget nedåt till närmast lägre procenttal.

Det finns även en rätt till s.k. extra tillägg men förmånen benämns här *särskild ersättning*.

Underlaget för uppräkningsen av indextillägget är livräntans grundbelopp ökat med allmänt tillägg, särskild ersättning och tidigare indextillägg. Tilläggen och den särskilda ersättningen är även i denna författning en särskild förmån som inte innefattas i skadeståndet.

Värdesäkring av ansvarslivräntor

Värdesäkringen av ansvarslivräntor för skador som har inträffat före utgången av 1973 regleras i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor. De livräntor som avses är sådana som utges på grund av ansvarsförsäkring hos ett svenskt försäkringsbolag eller ett utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige. Lagen skall inte tillämpas på livräntor som regleras genom TLL, TLF eller 1971 års kungörelse.

Den grundläggande konstruktionen av värdesäkring för penningvärdesförändringar med en engångsuppräkning genom ett allmänt tillägg och fortlöpande uppräkning genom indextillägg används också här. Men till skillnad från regleringarna i TLL, TLF och 1971 års kungörelse används systemet med balanserade procenttal vid beräkningen av indextillägg. Systemet har närmare beskrivits ovan.

Underlaget för uppräkningsen av indextillägget är livräntans grundbelopp, allmänt tillägg och tidigare indextillägg.

Tilläggen utgör inte en del av skadeståndet utan tillkommer livräntetagarna som en särskild förmån. Tilläggen betalas ut av det aktuella försäkringsbolaget eller, om staten är ansvarig, av Riksförsäkringsverket.

5.2.2 Värdesäkring av skadeståndslivräntor för skador efter utgången av år 1973

Prop. 2003/04:5

Bestämmelserna om värdesäkring av skadeståndslivräntor för skador som har inträffat efter utgången av år 1973 finns samlade i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor. Lagen tillämpas för alla typer av skadeståndslivräntor och oberoende av vem som är ansvarig för att betala livräntan. Den gäller alltså både i de fall livräntan betalas ur en försäkring och i fall då livräntan betalas av den skadeståndsskyldige direkt. Värdesäkringen enligt lagen utgör, till skillnad från övriga författningar på området, en del av själva skadeståndet.

Värdesäkringen är även i denna lag kopplad till förändringarna i prisbasbeloppet. I lagen talas det inte om "tillägg" utan om "ändring" eftersom livräntorna, till skillnad från övriga författningar, skall följa såväl stigande som sjunkande penningvärde. Någon engångsuppräkning motsvarande "allmänt tillägg" förekommer inte heller. Principerna för värdesäkringen motsvarar de i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor. Även här tillämpas således s.k. balanserade procenttal. Värdesäkringen sker den 1 februari de år då prisbasbeloppet ökat med minst fem procent sedan föregående ändring eller, om prisbasbeloppet ökat mindre, då ökningen av prisbasbeloppet tillsammans med balanserade procenttal uppgår till minst fem procent. Motsvarande gäller om prisbasbeloppet minskat.

5.3 Branschöverenskommelse

År 1980 fick dåvarande Försäkringsinspektionen i uppdrag av regeringen att, i samråd med försäkringsbranschen, undersöka om det gick att komma till rätta med underkompensationen för livräntetagarna. Bakgrunden till uppdraget var att livräntetagarna under en lång period inte fått full kompensation för den penningvärdesförsämring som uppkommit på grund av begränsningen till högst fem procents ändring vid varje uppräkning, samtidigt som den faktiska förändringen varit betydligt större.

Undersökningen resulterade i en frivillig lösning för försäkringsbranschen. Försäkringsbolagen åtog sig att under vissa förutsättningar värdesäkra vissa livräntor med högre belopp än som följde av författningarna på området. Överenskommelsen omfattar livräntor som utges enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor och lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor. Enligt överenskommelsen, som senare ändrats genom en tilläggsöverenskommelse, skall bolagen från och med den 1 februari 1984 utge två nya förmåner, ett uppräkningstillägg och ett särskilt värdesäkringstillägg. Uppräknings- tillägget innebar en engångsuppräkning för livräntor som fastställdes senast år 1982, med olika uppräkningsstal beroende på vilket år livräntan var fastställd. Det särskilda värdesäkringstillägget kan utgå om bolagens relativa direktavkastning av placeringstillgångar ett visst år överstiger den förräntning som antagits vid avsättningarnas beräkning. Tillägget utgår endast om basbeloppets förändring sedan föregående ändrings- tillfälle överstiger fem procent. Särskilda värdesäkringstillägg har utgått

år 1985 med 2 procent, 1986 med 1 procent, 1988 med 2 procent, 1989 med 3 procent, 1990 med 1 procent och 1991 med 3 procent. Prop. 2003/04:5

Med anledning av överenskommelsen beslutade regeringen år 1984 att avstå från att lägga fram förslag om lagstiftning om ytterligare värdesäkring. Enligt beslutet förutsattes att s.k. självförsäkrare, främst vissa kommuner och landsting, skulle värdesäkra skadeståndslivräntor efter de grunder som angavs i överenskommelsen samt att statliga myndigheter som utger skadeståndslivräntor värdesäkrade dessa på motsvarande sätt.

5.4 Beståndet av skadeståndslivräntor

Skadeståndslivräntor enligt de författningar som nämnts ovan betalas huvudsakligen ur försäkringar av olika slag. Det är fyra försäkringsbolag som dominerar. Det är If Skadeförsäkring AB (publ), Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag (publ), Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag (publ) och Folksam ömsesidig sakförsäkring. Bestånden är ungefär lika stora för dessa fyra bolag.

Den 31 december 2001 beräknades antalet försäkringsfall som avsåg skadeståndslivränta och som försäkringsbolagen hade ansvar för till drygt 12 000. För dessa försäkringsfall fanns avsättningar om ungefär 8,3 miljarder kr och årligen utbetalades cirka 440 miljoner kr. Huvuddelen av skadeståndslivräntorna avser skadefall som inträffat efter 1973 och där således lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor är tillämplig. Av de ovan nämnda försäkringsfallen avsåg drygt 7 000 fall den lagen. För dessa fall gjordes avsättningar för drygt 7 miljarder kr och årligen betalades cirka 330 miljoner kr ut. För skadefall före utgången av år 1973, sammanlagt ungefär 5 300 fall, avsåg cirka 4 300 trafiklivränta och knappt 1 000 ansvarslivränta. Avsättningarna var cirka 1,1 miljard kr respektive knappt 200 miljoner kr och den årliga utbetalningen cirka 95 miljoner kr respektive drygt 14 miljoner kr.

När det gäller de statliga livräntorna får det antas att de allra flesta betalas av Riksförsäkringsverket, men det kan förekomma att andra myndigheter i enstaka fall ansvarar för betalningen. Av uppgifter från Riksförsäkringsverket framgår att antalet försäkringsfall som staten svarar för uppgår till knappt 250. Endast ett fåtal av dessa rör fall som är föranledda av händelser som inträffat efter utgången av år 1973. Den totala kostnaden för de skadeståndslivräntor som betalas av Riksförsäkringsverket uppgår till cirka 6,3 miljoner kr per år.

I enstaka fall betalas skadeståndslivräntor också av enskilda, företrädesvis s.k. självförsäkrare. Det gäller framför allt kommuner och landsting, men även vissa större företag kan själva ansvara för livräntorna. Det har inte inom ramen för detta lagstiftningsärende varit möjligt att undersöka omfattningen av sådana fall men man torde kunna utgå från att de är mycket få.

6.1 Finns det ett behov av att ändra reglerna om värdesäkring av skadeståndslivräntor?

Regeringens bedömning: Det finns ett behov av att ändra reglerna om värdesäkring av skadeståndslivräntor så att de närmare knyter an till förändringarna i penningvärdet.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 45).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning*Fördröjd kompensation och underkompensation*

Det grundläggande syftet med att värdesäkra skadeståndslivräntor till förändringar i penningvärdet är att livräntans köpkraft skall vara oförändrad oavsett om penningvärdet faller eller stiger. Att så långt som möjligt följa förändringarna i penningvärdet var också avsikten när de olika regleringarna på området skapades. Någon fullständig följsamhet till prisutvecklingen kunde dock inte åstadkommas av såväl rättsliga som administrativa och andra praktiska skäl. I de olika författningarna på området har därför införts bestämmelser som innebär avvikelser från det önskemålet.

Det viktigaste avsteget från principen om full följsamhet är systemet med s.k. balanserade procenttal i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor och lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor. Som framgår av avsnittet 5.2.2 tar den sistnämnda lagen sikte på skadeståndsskyldigheten i sig och hur den skall ändras med hänsyn till förändringarna i penningvärdet. Den gäller alltså för skadevållarens skyldighet att betala skadestånd. I den mån skadan skall ersättas ur en försäkring av något slag, vilket är den i praktiken vanligaste situationen, gäller reglerna även för det ansvariga försäkringsbolaget. Den förstnämnda lagen gäller dock enbart för livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring.

Enligt systemet med balanserade procenttal har inflationsskyddet begränsats till fem procents höjning eller sänkning vid varje ändring. Om prisbasbeloppet i tider med hög inflation ökar med mer än fem procent balanseras det överstigande procenttalet och används senare år när prisbasbeloppet har ökat med mindre än fem procent. Reglerna skall visserligen medföra att livräntetagarna med tiden blir helt kompenserade för en eventuell prisvärdesförsämring, men effekten av reglerna är att kompensationen fördröjs avsevärt under tider med hög inflation. Den praktiska erfarenheten av reglerna är att stora balanserade procenttal har byggts upp under inflationsåren på 1970-, 80- och delar av 90-talen, vilket inneburit att vissa livräntetagare ännu inte fått full kompensation för försämringen i penningvärdet. Att kompensationen för livräntetagarna skulle fördröjas var lagstiftaren medveten om när reglerna skapades

och bestämmelserna motiverades som tidigare nämnts av att försäkringsbolagen enligt de försäkringsrörelseregler som då gällde inte hade möjlighet att placera sina medel i värdebeständiga objekt.

Ett liknande avsteg från principen om full följsamhet är den spärregel som finns i de äldre författningarna (TLL, TLF och 1971 års kungörelse) och som innebär att värdesäkringen inte sker varje år utan först när förändringarna av prisbasbeloppet uppgår till fem procent räknat från föregående uppräkningsår. I likhet med systemet med balanserade procenttal innebär dessa regler att livräntetagarna får del av värdesäkringen med en viss fördröjning. Men i dessa fall fördröjs utbetalningen i tider med låg inflation. Spärreglerna infördes för att undvika administrativa besvär och kostnader som inte motsvarades av vinster för livräntetagarna.

I de äldre författningarna finns också bestämmelser om att den procentuella värdesäkringen skall avrundas nedåt till närmast lägre hela procenttal. Bestämmelserna har inte den verkan att utbetalningen endast fördröjs, utan innebär att livräntetagarna helt går miste om den prisutveckling som finns i skillnaden mellan avrundat och inte avrundat belopp. Bestämmelserna om avrundning infördes av främst administrativa skäl. Enligt Sveriges Försäkringsförbund har bestämmelserna inneburit att vissa livräntetagares sammanlagda värdesäkring är cirka 15 procent lägre än den sammanlagda prisbasbeloppsförändringen.

När det gäller livräntor för skador som inträffat före utgången av år 1973 sker det inte någon sänkning av värdesäkringsförmånen vid stigande penningvärde, vilket också är ett avsteg från principen om full följsamhet till penningvärdet. I praktiken har undantaget inte haft någon betydelse för livräntetagarna eftersom prisbasbeloppet under de aktuella åren aldrig har sänkts. Undantaget förklarades med att en annan ordning inte var möjlig utan att ändra då gällande skadestandsregler. För dessa livräntor utgör nämligen inte värdesäkringstilläggen, till skillnad från regleringen i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor, en del av skadeståndsskyldigheten utan har konstruerats som en extra förmån vid sidan av skadeståndet.

Överkompensation

Gemensamt för regelverken är att värdesäkringen inte är individualiserad i förhållande till den enskilde livräntetagaren. Av administrativa och andra praktiska skäl har ändringarna i stället samordnats så att de sker samtidigt och med samma procenttal för alla livräntor. Detta oavsett vilket år livräntan fastställs, dock under förutsättning att samma författning är tillämplig.

Det förhållandet att värdesäkringen inte är individualiserad medför i systemet med balanserade procenttal att vissa livräntetagare överkompenseras i förhållande till vad de skulle ha fått om värdesäkringen för deras livränta helt följt förändringarna i prisbasbeloppet. Livräntetagare som får sina livräntor fastställda under tider då det finns inestående balanserade procenttal får alltså del av hela denna balans, vilket i sin tur innebär att deras livräntor kommer att räknas upp med mer än vad prisförändringarna motsvarar. Som exempel kan nämnas att den som fick sin livränta fastställd i januari 1997, då prisbasbeloppshöjningen var

0,28 procent jämfört med året innan, fick livräntan uppräknad med fem procent från och med den 1 februari 1997. Den 1 februari 1998 räknades livräntan på nytt upp med fem procent trots att prisbasbeloppet höjts med endast 0,28 procent. Under den angivna tiden har livräntan således höjts med 9,44 procent mer än prisbasbeloppsförändringen. En sådan ordning är förstås inte lämplig och innebär dessutom att skadelidande med liknande skador kan komma att kompenseras olika beroende på vilket år skadefallet inträffat. Men ordningen är alltså en följd av att det inte ansågs möjligt att föreskriva regler som innebar en full följsamhet.

Ökade kostnader

Den kompensation utöver prisbasbeloppets förändring som vissa livräntetagare har fått del av innebär ökade utgifter för den betalningskyldige. För de livräntor som betalas ur en försäkring har Sveriges Försäkringsförbund beräknat att den samlade överkompensationen uppgår till cirka 250 miljoner kronor för åren 1974 – 2001 samt uppskattat den framtida överkompensationen till 1 500 miljoner kronor för åren 2002 – 2010 vid en årlig höjning av prisbasbeloppet med två procent.

Även om systemet med de balanserade procenttalen leder till att vissa skadelidande får ett värdesäkringstillägg som överskrider förändringen av prisbasbeloppet behöver dock detta inte innebära att, för de fall livräntan betalas ur en försäkring, försäkringsbolagen samtidigt gör en motsvarande förlust. Försäkringsbolagen har således en skyldighet att göra avsättningar som behövs för att bolagen vid varje tid skall kunna uppfylla de åtaganden som kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal. I promemorian sades att det innebär att försäkringsbolagen måste anpassa premierna till den skyldighet att värdesäkra som finns enligt gällande lag. *Svenska Aktuarieföreningen* har invänt mot den slutsatsen och har hävdat att beräkningen av de tekniska avsättningarna görs utan att hänsyn tas till hur försäkringsbolagen tagit betalt för värdesäkringen. Aktuarieföreningens synpunkt är riktig såtillvida att något omedelbart samband mellan hur den lagreglerade skyldigheten att göra avsättningar beräknas och vilka premier som skall tas ut inte finns. Däremot bygger konstruktionen av systemet (kapitaltäckningssystem B, se s. 34) på att försäkringsbolagen skall göra avsättningar som täcker ansvaret för hela den värdesäkring som kan komma att ske i framtiden. Kostnaden för värdesäkringen skall därmed bäras av skadeårets kollektiv av försäkringstagare. Det innebär att försäkringsbolagen alltså har, eller får förutsättas ha, tagit betalt för den värdesäkring som skall ske.

Sammanfattande bedömning

Värdesäkringsreglerna har i dag samma syfte som de hade när de skapades på 1960- och 70-talen, nämligen att säkerställa att livräntetagarna har en oförändrad köpkraft helt oberoende av förändringar i penningvärdet. Av redovisningen ovan har framgått att de avsteg från full följsamhet som förutsågs redan när reglerna tillkom har inneburit att kompensationen till vissa skadelidande har fördröjts, att andra har blivit

kompenserade utöver förändringarna i penningvärdet men också att andra har gått miste om viss uppräknings. De gällande reglerna lever alltså i olika avseenden inte upp till det grundläggande syftet att åstadkomma en oförändrad köpkraft. Konsekvenserna av avstegen från principen om full följsamhet får, särskilt genom systemet med balanserade procenttal, antas ha blivit väsentligt större än vad som förutsattes då reglerna skapades.

Med hänvisning till det som nu har sagts finns det ett behov av en reform med det huvudsakliga syftet att åstadkomma en reglering som närmare knyter an till förändringarna i penningvärdet.

6.2 Kan försäkringsbolagen efterleva full följsamhet?

Regeringens bedömning: Försäkringsbolagen har i dag möjligheter att efterleva en lagstiftning som innebär att livräntorna värdesäkras strikt i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet.

Regeringens förslag: Systemet med s.k. balanserade procenttal avskaffas.

Promemorians bedömning och förslag överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 50).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen och förslaget.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Enligt Sveriges Försäkringsförbund ger försäkringsrörelseregler i dag försäkringsbolagen större möjligheter att placera de medel som avsätts för värdesäkringen i värdebeständiga objekt än som var fallet i början av 1970-talet. Dessutom finns det större faktiska möjligheter att placera medlen i tillgångar som är värdesäkrade i förhållande till inflationen. Enligt förbundet finns det därför inte några väsentliga problem med att, vid beräkningen av vilka medel som skall avsättas för framtida utbetalningar, ta hänsyn till att livräntorna skall värdesäkras fullt ut.

Det stora problemet tidigare var att det inte fanns någon möjlighet att placera fonderade medel i instrument som följde samma index som värdesäkringen av livräntorna. De instrument av det slag som skulle ha kunnat vara aktuella kunde inte utnyttjas på grund av de försäkringsrörelseregler som då gällde. Ett annat problem var att placeringsinstrumenten hade alltför korta löptider i förhållande till livränteutbetalningarna. En genomsnittlig löptid för en livränta kan uppskattas till 15–20 år medan löptiderna för de obligationer som fanns på marknaden ofta var kortare än 10 år. Genom möjligheten att placera i realränteobligationer, som i Sverige ger en avkastning i förhållande till förändringen av konsumentprisindex, finns det numera ett instrument där placerade tillgångar förändras på samma sätt som livräntorna förändras. Mot den bakgrunden bör försäkringsbolagen ha möjlighet att, även om det åter skulle bli mycket hög inflation i landet under ett antal år, kunna efterleva en lagstiftning som innebär att livräntorna värdesäkras strikt i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet. Denna bedömning har, som redovisats ovan, också delats eller lämnats utan invändning av samtliga remissinstanser.

Utöver frågan om möjligheten för försäkringsbolagen att göra avsättningar, saknar även de övriga hinder som tidigare åberopats mot full följsamhet giltighet i dag. Den tekniska utvecklingen och ändrade handlägningsrutiner gör således att de administrativa och andra praktiska skäl som åberopats för den gällande ordningen inte längre har någon bärkraft.

I avsnitt 6.1 har gjorts den bedömningen att det finns ett behov av att knyta värdesäkringsreglerna närmare till förändringarna av prisbasbeloppet. När det enligt vad som sagts ovan finns både placeringsinstrument och försäkringsrörelse regler som möjliggör ett avskaffande av systemet med s.k. balanserade procenttal bör en sådan förändring genomföras.

6.3 Kan systemet med balanserade procenttal tas bort också för redan fastställda livräntor?

Regeringens bedömning: De nya regler om värdesäkring som innebär att systemet med s.k. balanserade procenttal tas bort bör inte påverka redan fastställda livräntor. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet bör alltså äldre bestämmelser tillämpas.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 51).

Remissinstanserna: Fyra remissinstanser, *Justitiekanslern*, *Finansinspektionen*, *Uppsala universitet* och *Sveriges Försäkringsförbund*, har förordat att de nya reglerna om värdesäkring tillämpas också på livräntor som har fastställts före ikraftträdandet. Sveriges Försäkringsförbund har till stöd för sin uppfattning gett in ett rättsutlåtande av professorn Ulf Bernitz. Övriga har delat promemorians bedömning eller inte haft något att invända mot den.

Skälen för regeringens bedömning

Som har framgått av avsnitt 6.1 finns det ett behov av en reform med den huvudsakliga inriktningen att full följsamhet i förhållande till prisbasbeloppet skall uppnås.

En fråga att ta ställning till blir nu om nya bestämmelser, såvitt gäller möjligheten att tillgodogöra sig balanserade procenttal, kan göras tillämpliga även på redan fastställda livräntor och på det sättet ges vad som skulle kunna anses som en slags retroaktiv verkan, eller om de skall gälla endast för livräntor som fastställs efter ikraftträdandet. I det följande används för enkelhets skull uttrycket retroaktiv för en sådan tillämpning på redan fastställda livräntor, även om det, som *Ulf Bernitz* påpekat i sitt rättsutlåtande, inte handlar om retroaktiv lagstiftning i vedertagen bemärkelse.

En första fråga att ta ställning till är om en retroaktiv tillämpning av de förändringar i värdesäkringslagstiftningen som föreslås är förenlig med de principer om retroaktiv lagstiftning som har kommit till uttryck i olika sammanhang och med regeringsformens bestämmelse om egendoms-

skydd. Även om det inte skulle finnas något rättsligt hinder mot en retroaktiv tillämpning måste också övervägas om det kan finnas andra skäl däremot.

Som har angetts i promemorian finns det inte i svensk rätt något allmänt lagförbud mot retroaktiv lagstiftning vid sidan av de straffrättsliga och skatterättsliga områdena. I flera olika sammanhang har det dock uttalats att försiktighet är påkallad när det gäller att införa regler med retroaktiv verkan. 1973 års fri- och rättighetsutredning har uttalat att retroaktiv lagstiftning bör undvikas, men att tungt vägande skäl kan motivera att sådan verkan tillåts (SOU 1975:75). Konstitutionsutskottet har också angett att man på förmögenhetsrättens område har fäst stor vikt vid den enskildes möjligheter att vid en rättshandlings ingående kunna överblicka konsekvenserna av den. Det har därför enligt utskottet varit en allmän strävan att undvika retroaktiv lagstiftning på detta område. Endast tungt vägande sociala skäl hade enligt utskottet ansetts kunna medge avsteg från den grundsatsen (bet. KU 1974:60).

I fråga om retroaktiv lagstiftning är alltså den överskuggande principen att sådan bör undvikas inom det förmögenhetsrättsliga området, men att tungt vägande skäl kan motivera avsteg från den grundsatsen.

I detta fall finns det skäl som med skiftande styrka talar för att ge reglerna en retroaktiv tillämpning. För det första var avsikten redan vid reglernas tillkomst att livräntorna så nära som möjligt skulle anpassas till penningvärdets förändring, men av administrativa och praktiska skäl var det inte möjligt att fullt ut åstadkomma en sådan anpassning. Det ursprungliga syftet var med andra ord det som nu kan göras möjligt genom ändrade regler. För det andra leder den ordning som nu gäller till att såväl under- som överkompensation kan uppstå dels vid olika tidpunkter, dels för olika generationer av livräntetagare. En förändring till en större följsamhet för redan fastställda livräntor innebär alltså inte att alla dessa livräntetagare skulle få en sämre värdeutveckling än de har i dag. Låt vara att det i vart fall för viss tid kommer att innebära att, vid gällande inflationstal, många livräntetagare kommer att få en lägre årlig uppräknings av sina livräntor än vad de annars skulle ha fått. För det tredje finns det starka skäl som talar för att den som är ansvarig för att betala livräntan inte skall behöva betala mer än vad som motsvarar syftet med lagstiftningen, dvs. att ersätta för den faktiska förändringen av penningvärdet. För det fjärde talar den nuvarande inflationsutvecklingen för att de balanserade procenttal som finns samlade skulle vara förbrukade i vart fall inom en 10-årsperiod. De livräntetagare som i dag får en kompensation som överstiger penningvärdets förändring kan alltså inte räkna med att denna ordning skall bestå. Efter det att procentalen har förbrukats skulle dessutom en ordning med full följsamhet till penningvärdets förändring innebära en fördel för de skadelidande på det sättet att uppräknings skall ske även om förändringarna av prisbasbeloppet understiger fem procent. För det femte talar olägenheten av att ha parallella system som gäller vid sidan av varandra under lång tid i samma riktning. Det är då inte främst de administrativa svårigheterna med parallella system som utgör problemet, utan den konsekvensen att olika livräntetagare kommer att lyda under olika regler och berättigas till olika ersättningar endast av det skälet att livräntorna fastställts vid olika tider.

En första fråga att ta ställning till är huruvida dessa skäl är av sådan styrka att en retroaktiv tillämpning skulle vara förenlig med huvudprincipen om retroaktiv lagstiftning inom det förmögenhetsrättsliga området.

I promemorian gjordes en jämförelse mellan några av de skäl som tidigare åberopats när retroaktiv lagstiftning inom området har införts, t.ex. att en sådan ordning var motiverad av hänsyn till olägenheten att ha olika regler gällande vid sidan av varandra under lång tid (se t.ex. prop. 1975/76:81 s. 149) och att intresset av att snabbt och effektivt kunna motverka konkurrensbegränsningar (se prop. 1992/93:56 s. 56), och de skäl som nu anförs. I promemorian gjordes bedömningen att de tidigare skälen talade för att en sådan åtgärd skulle kunna tillåtas även här. Den bedömningen förstärks av de argument som *Justitiekanslern*, *Ulf Bernitz* och *Uppsala universitet* har fört fram. Som har angetts i promemorian torde alltså den ovan nämnda principen inte hindra att de nya reglerna om värdesäkring tillämpas också på redan fastställda livräntor.

I promemorian har också redogjorts för de rättsprinciper för skydd mot retroaktiv lagstiftning som har utvecklats av EG-domstolen för tolkning och tillämpning av EG-rätten. Regeringen delar den bedömning som görs i promemorian att mycket talar för att en retroaktiv tillämpning av de föreslagna reglerna inte skulle strida mot EG-rättsliga grundsatser.

När det sedan gäller förhållandet till regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd (2 kap. 18 § RF) kan följande framhållas. Bestämmelsen skyddade ursprungligen mot tvångsvisa överföringar av egendom till det allmänna. Sedan den 1 januari 1995 är det dock klarlagt att bestämmelsen även skyddar mot tvångsingrepp till förmån för någon enskild. Paragrafen är tillämplig framför allt på överföring av äganderätt men skall tillämpas också när det gäller annan särskild rätt såsom exempelvis nyttjanderätt och servitut. Som har framhållits i doktrinen (Bertil Bengtsson, *Ersättning vid offentliga ingrepp* 1, s. 151) talar också mycket för att fordringsrätter omfattas av egendomsskyddet även om det, som *Ulf Bernitz* påpekat, inte går att slå fast att så är fallet.

En bestämmelse om egendomsskydd finns även i Europakonventionen.

Vid ett ingrepp i äganderätten skall den enskilde vara tillförsäkrad ersättning ”för förlusten”. Vad som avses med detta uttryck är inte helt klart, men som huvudprincip torde gälla att den som varit föremål för ett sådant ingrepp skall vara berättigad till ersättning för hela förlusten och att det bara i speciella situationer kan förekomma att ersättningen på det ena eller andra sättet begränsas.

I de fall som nu är aktuella är alltså frågan om en livräntetagare kan anses ha tillförsäkrats en fordringsrätt i förhållande till livräntebetalarna. Det finns inga uttalanden i förarbetena som ger ett klart besked om den värdesäkring som en livräntetagare har rätt till enligt gällande rätt är att betrakta som en sådan fordringsrätt. *Uppsala universitet* har ansett det vanskligt att karaktärisera själva värdesäkringen som en fordringsrätt eftersom det handlar om i framtiden ovissa förhållanden. *Justitiekanslern* och *Uppsala universitet* har också svårt att se att en retroaktiv tillämpning av de föreslagna värdesäkringsreglerna orättfärdigt tar ifrån den enskilde någon egendom. De synes alltså mena att en fordringsrätt för framtida värdesäkring inte finns. Andra remissinstanser, bl.a. *Stockholms universitet* och *Sveriges advokatsamfund*, har dock uttryckligen påstått

att en retroaktiv tillämpning skulle riskera att komma i konflikt med bestämmelserna om egendomsskydd.

Regeringen saknar i detta lagstiftningsärende anledning att närmare överväga när en fordringsrätt enligt regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd kan anses ha uppkommit, om en sådan fordringsrätt omfattas av skyddet. Det kan dock konstateras att det i doktrinen har ifrågasatts, i fråga om civilrättsliga fordringar mot staten, om inte grundlagsskyddet bör kunna återopas även för sådana fall då en fordringsrätt utsläcks, exempelvis genom en preskriptionslagstiftning som drabbar redan existerande fordringar eller begränsas, exempelvis när en livränta inte längre värdesäkras (Bertil Bengtsson, a.a. s. 130).

Det är alltså inte självklart att en retroaktiv tillämpning av ändrade värdesäkringsregler inte omfattas av regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd. Denna tveksamhet delas också av en bred majoritet av remissinstanserna.

Bestämmelsen i regeringsformen innebär emellertid inte att det är uteslutet att retroaktivt förändra gällande regler på området även om den enskildes rättigheter skulle falla under bestämmelsens tillämpningsområde. Inskränkningar i egendomsskyddet får nämligen ändå göras om detta krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Men det undantaget torde sakna praktisk betydelse i förevarande fall eftersom den enskilde då skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten.

Regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd manar alltså till försiktighet när det gäller tillämpningen av de nya reglerna på redan fastställda livräntor. Även om det inte skulle finnas något rättsligt hinder mot en retroaktiv tillämpning måste också övervägas om det kan finnas andra skäl mot en sådan ordning. Regeringen övergår nu till att behandla denna fråga.

För vissa trafiklivräntor kan man mycket förenklat säga att såväl de nominella beloppen som de olika tilläggen (däribland värdesäkrings-tillägg) i sista hand betalas av försäkringstagarna själva genom premierna i försäkringen, låt vara att det kan vara en generation försäkringstagare som betalar premier som en annan generation livräntetagare får del av. Ändringar i värdesäkringslagstiftningen kommer därför att påverka vilka premier som försäkringstagarna vid varje tidpunkt måste betala för att systemet skall gå runt. Med generösa värdesäkringsregler kommer premierna att bli högre och vid mindre generösa regler kommer premierna att bli lägre. Vid de överläggningar som hölls under utarbetandet av promemorian godtogs det sambandet av såväl försäkringsbranschen som Finansinspektionen även om det påpekats att sambandet försvagas av att även andra faktorer påverkar premierna i försäkringen. Sambandet mellan premier och ersättning gäller inte ansvarslivräntor, livräntor som staten svarar för och trafiklivräntor vid skador på tredje man eftersom den skadades försäkring i dessa fall inte tas i anspråk.

Utgångspunkten i systemet med balanserade procenttal är alltså att försäkringsbolagen redan när livräntan fastställs skall göra avsättningar som täcker ansvaret för hela den värdesäkring som kan komma att ske i framtiden. Den konstruktionen benämns i förarbetena till lagstiftningen kapitaltäckningssystem B (se t.ex. SOU 1972:12 s. 43 f. och prop. 1973:14 s. 44 f.). Därmed skall kostnaden för värdesäkringen bäras av

skadeårets kollektiv av försäkringstagare. Försäkringsbolagen skall därför med beaktande av de nuvarande reglerna ha avsatt sådana belopp att värdesäkringen säkras för framtiden.

Vad som sagts ovan innebär i sin tur att konstruktionen av systemet bygger på att försäkringstagarna har betalat och fortfarande betalar premier i den storleksordningen att försäkringsbolagen kan göra tillräckliga avsättningar för framtida utbetalningar. Mot den bakgrunden skulle en ändring av värdesäkringsreglerna, som i varje fall inledningsvis skulle medföra en lägre årlig uppräknings, innebära att försäkringsbolagens tidigare avsättningar vida skulle överstiga vad som med ett nytt system vore nödvändigt för framtiden. *Svenska Aktuarieföreningen* har invänt mot det synsättet och menar att hur bolagens avsättningar är beräknade inte rimligen kan ha någon betydelse för vilken ersättning som skall utgå till de skadelidande. Det resonemang som förts ovan bygger emellertid på att avsättningarna till stora delar härrör från de premier som försäkringstagarkollektivet betalat in till systemet och att dessa premier enligt systemets konstruktion skall ha beräknats så att skadeårets kollektiv av försäkringstagare bär kostnaden för värdesäkringen för det årets skadefall. Själva beräkningen av avsättningarna har givetvis ingen betydelse för vilken ersättning som skall utgå, men däremot bör de premier som har betalats ha varit anpassade till en sådan nivå på värdesäkringsersättningen att det uppstår ett överskott om ersättningen för fastställda livräntor sänks. Det uppkommer således i varje fall i teorin vad som skulle kunna betecknas en momentan "överavsättning" och systemet kan inte garantera att försäkringstagarna eller livräntetagarna får del av de extra medel som försäkringstagarkollektivet har betalat in.

Det får å andra sidan förutsättas att försäkringsbolagen, om reglerna skulle ges en retroaktiv tillämpning, vid den framtida premiesättningen skulle ta hänsyn till de extra medel som då skulle finnas avsatta på så sätt att framtida premier blir lägre än vad som annars skulle vara fallet. Försäkringstagarna som kollektiv skulle i så fall få del av de avsättningar som gjorts även om det visserligen blir fel generation av försäkringstagare.

Sveriges Försäkringsförbund har under hand upplyst att avsättningarna i praktiken inte kommit att motsvara vad som var avsikten när reglerna skapades samt att detta troligtvis i stället kommer att få till följd att senare försäkringstagarkollektiv genom högre premier får bekosta tidigare fastställda livräntor, om dessa inte omfattas av en reform. *Sveriges Försäkringsförbund* har beräknat denna kostnad till 50 kr per år för varje trafikförsäkrat fordon under sju års tid.

Sveriges Försäkringsförbund har också anfört att en avvägning måste göras mellan två olika intressegrupper. Den ena gruppen utgör en mindre grupp som skall bli kompenserad antingen bara med vad som svarar mot den faktiska penningvärdesförändringen eller med ett belopp som i väsentlig mån överstiger vad som svarar mot förändringen i penningvärdet. Den andra gruppen utgörs av alla de försäkringstagare som finns i försäkringsbolagen när en ny lagstiftning träder i kraft och som tillkommer därefter. Denna grupp har ett intresse av att inte behöva betala en förhöjd premie för att tidigare livräntetagare skall kompenseras med mera än vad som svarar mot penningvärdesförändringen.

Vad förbundet anfört om den intresseavvägning som måste göras framstår i och för sig som riktigt. Om de nya reglerna inte skall gälla för redan fastställda livräntor kommer, om förbundets beräkningar godtas, nuvarande och framtida försäkringstagarkollektiv att få bekosta redan fastställda livräntor genom ökade premier med 50 kr per år under sju år. Anledningen till det synes vara att premier och avsättningar inte motsvarat vad som var nödvändigt för att följa lagstiftningens intentioner. Skulle däremot förändringen genomföras på fastställda livräntor skulle en del av de medel som betalats i premier av tidigare skadeårs försäkringstagarkollektiv för den värdesäkring som enligt det rådande systemet utgår utöver förändringarna i prisbasbeloppet, gå förlorade för nuvarande livräntetagare. Med den utgångspunkten kommer alltså den motsatta situationen att uppstå, nämligen att tidigare försäkringstagarkollektiv bekostar framtida livräntetagare.

För att sammanfatta det som har sagts i detta avsnitt kan sägas att de allmänna principerna om att undvika retroaktiv lagstiftning inom det förmögenhetsrättsliga området inte torde överträdas om systemet med balanserade procenttal skulle avskaffas också för redan fastställda livräntor. Regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd manar dock till försiktighet när det gäller en tillämpning av de nya reglerna på redan fastställda livräntor. Vidare finns det lämplighetsskäl som med styrka talar mot en sådan tillämpning. Det som i föregående stycke har sagts innebär att det är oundvikligt att skapa en situation som inte kommer att medföra att en generation försäkringstagare bekostar en annan generation livräntetagare. Vid den intresseavvägning som måste göras mellan de nuvarande livräntetagarna och framtida försäkringstagare är det enligt regeringens uppfattning, med bortseende från vad som är rättsligt möjligt, viktigt att tillgodose intresset hos de livräntetagare som har inrättat sig efter det regelverk som gäller i dag och som dessa livräntetagare har räknat med skall bestå. Det bör också i det sammanhanget beaktas att det för de enskilda livräntetagarna i många fall handlar om den enda inkomsten och att denna ofta kommer att bestå under stora delar av livet. De aktuella reglerna rör också generellt en utsatt grupp i samhället för vilken även mindre förändringar i inkomsterna är kännbara. Även om värdeökningen i en del fall kommer att överstiga förändringen av prisbasbeloppet kan det knappast anses vara fråga om en värdeökning som med hänsyn till omständigheterna framstår som oskäligen.

Mot den bakgrunden och då det i övrigt får bedömas som mindre lämpligt att retroaktivt förändra ett system med ersättningsnivåer som försäkringstagarkollektivet åtminstone delvis kan sägas ha betalat för bör inte avskaffandet av systemet med balanserade procenttal tillämpas på redan fastställda livräntor.

6.4 Skall balanserade procenttal justeras med hänsyn till frivillig värdesäkring?

Regeringens bedömning: Balanserade procenttal bör inte justeras med hänsyn till frivillig värdesäkring.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se Prop. 2003/04:5 promemorian s. 64).

Remissinstanserna: *Sveriges Försäkringsförbund* har anfört att compensationen till försäkringstagarna enligt särskilda åtaganden från försäkringsbolagen bör vägas in vid bedömningen av om lagstiftningen skall tillämpas retroaktivt. Övriga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Av avsnitt 5.3 framgår att försäkringsbolagen genom frivilliga överenskommelser har åtagit sig att under vissa förutsättningar värdesäkra vissa livräntor med högre belopp än som följer av författningarna på området. Överenskommelserna har lett till att livräntor som är fastställda senast år 1982 och som utges enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor eller lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor har räknats upp med särskilda tillägg under åren 1984–1991.

Försäkringsbranschen har vid de överläggningar som hållits i den tillkallade samrådsgruppen (se avsnitt 3) fört fram den uppfattningen att uppräknningen som skett i enlighet med de frivilliga överenskommelserna bör tillgodoräknas livräntebetalarna vid den framtida värdesäkring. Det skulle ske på så sätt att de balanserade procenttalen sätts ned i förhållande till vad livräntorna frivilligt räknats upp med.

Den extra värdesäkring som har skett genom de frivilliga överenskommelserna innebär att vissa livräntetagare i slutändan kommer att överkompenseras i förhållande till vad som var avsikten när lagstiftningen skapades. Det kunde med den utgångspunkten anses vara en god ordning att genomföra den förändring som föreslås av försäkringsbranschen. Vad som anförts i föregående avsnitt om den rättsliga möjligheten att genomföra en retroaktiv tillämpning har dock bärkraft även på försäkringsbranschens förslag i denna del. Det är således svårt att se någon principiell skillnad mellan en sådan retroaktiv förändring och en retroaktiv tillämpning av de nya bestämmelserna i stort.

Till detta kommer att någon hänsyn inte togs till balanserade procenttal när överenskommelserna om extra värdesäkring ingicks trots att balansen redan då var stor. I promemorian anfördes att detta talade för att avsikten aldrig varit att reducera de balanserade procenttalen i motsvarande grad som frivillig värdesäkring tillgodofördes livräntetagarna. *Sveriges Försäkringsförbund* har menat att man i stället måste utgå från att man inte då insåg de konsekvenser som överenskommelsen skulle kunna få vid penningvärdesförändringar understigande fem procent, eftersom de balanserade procenttalen aldrig hade utnyttjats. Själva grunden i systemet med balanserade procenttal är dock att compensation för outnyttjade procenttal skall ske när prisbasbeloppsförändringarna understiger fem procent. Detta är alltså en självklar konsekvens av systemet. Oavsett om frågeställningen var aktuell under förhandlingarna får det därför rent allmänt sägas vara en fråga som borde ha reglerats i överenskommelserna, om de balanserade procenttalen senare skall reduceras med hänsyn till dessa överenskommelser.

Sveriges Försäkringsförbund har gjort gällande att termen *frivillig* har till syfte att särskilja från värdesäkring enligt författningsbestämmelser och att termen inte indikerar att bolagen självmant gjort denna utfästelse. Det är visserligen riktigt att initiativet till de särskilda åtagandena inte

kom från försäkringsbolagen själva och att det möjligen vid tiden för överenskommelserna kan ha förekommit diskussioner om huruvida bolagen kunde åta sig att lämna kompensation utöver författningsbestämmelserna. Detta måste emellertid anses vara ett normalt förfarande vid förhandlingar och kan knappast innebära att överenskommelserna är annat än frivilliga. Den extra värdesäkringen får således ses som just en frivillig ersättning som inte har direkt samband med den värdesäkring som sker enligt lag. Att under sådana förhållanden genom författning återta vad som på detta sätt har kommit livräntetagarna till del framstår inte som lämpligt. Med hänvisning till det som sagts ovan bör balanserade procenttal inte justeras med hänsyn till frivillig värdesäkring.

6.5 Särskilt om reglerna i 1967 och 1971 års författningar som hindrar en strikt följsamhet i förhållande till prisutvecklingen

Regeringens förslag: I 1967 och 1971 års författningar införs ett system som innebär att värdesäkringsförmånen räknas upp varje år i stället för det nuvarande systemet där uppräknings sker först när prisbasbeloppet har ökat med minst 5 procent. Värdesäkringsförmånen skall avrundas nedåt till två decimaler i stället för till närmast lägre hela procenttal.

Regeringens bedömning: De regler som innebär att värdesäkringsförmåner inte kan sänkas vid stigande penningvärde bör inte ändras.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 65).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget och bedömningen.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 6.3 och 6.4 har behandlats frågor som huvudsakligen rör bestämmelser i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor och lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor. I detta avsnitt kommer övriga regler som hindrar full följsamhet att behandlas.

I författningarna på området finns det spärregler som innebär att värdesäkringen inte sker varje år utan först när penningvärdet har förändrats i viss omfattning. I de äldre författningarna (TLL, TLF och 1971 års kungörelse) har spärregeln utformats på så sätt att ett nytt tillägg utlöses när prisbasbeloppet har ökat med minst fem procent sedan det förra tillägget utgick. Motsvarande bestämmelse finns i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor och i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor. Spärregeln i dessa båda författningar berörs emellertid inte direkt av övervägandena i detta avsnitt.

Vid både 1967 och 1973 års lagstiftningar angavs som skäl till att spärreglerna infördes att en annan ordning skulle medföra administrativa besvär som inte motsvarades av vinster för livräntetagarna. De administrativa besvären hade främst sin grund i att ärendena på den tiden hanterades mer eller mindre manuellt. Enligt Sveriges Försäkringsförbund används numera datasystem som gör att det inte längre finns

några sådana besvär med en årlig uppräknings, även om den är förhållandevis liten. De statliga skadeståndslivräntorna räknas fortfarande upp manuellt, men de är så få till antalet att en årlig uppräknings enligt uppgifter från Riksförsäkringsverket, som ansvarar för de flesta av dessa livräntor, inte innebär några påtagliga problem. Det finns alltså inte tillräckliga skäl för att behålla spärreglerna i lagstiftningen.

Av samma administrativa skäl innehåller författningarna bestämmelser som innebär att värdesäkringsförmånerna avrundas nedåt till närmast lägre hela procenttal. I fall då TLL, TLF eller 1971 års kungörelse skall tillämpas går livräntetagarna följaktligen miste om de belopp som motsvaras av överskjutande decimaltal. När det däremot gäller fall enligt 1973 års båda författningar balanseras överskjutande decimaltal, vilket innebär att livräntetagarna senare får del av förändringen. Sveriges Försäkringsförbund har angett att det numera inte är nödvändigt att använda hela procenttal och att datasystemen efter vissa justeringar kan hantera en ordning med avrundningsbestämmelser som närmare följer prisutvecklingen. För de statliga skadeståndslivräntorna torde det heller inte innebära särskilt mycket merarbete med mer exakta avrundningsbestämmelser. Bestämmelserna bör därför ändras. En viss avrundning är dock fortfarande befogad och en lämplig avvägning är att avrundningen sker nedåt till två decimaler.

Skälen för regeringens bedömning: Eftersom full följsamhet till prisutvecklingen eftersträvas vore det önskvärt att värdesäkringsförmånerna även sänktes vid stigande penningvärde. Att införa en sådan ordning bedömdes dock inte som möjligt när regleringarna på området skapades, utom vad avser lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor. Eftersom tilläggen i övriga författningar utgör en förmån vid sidan av själva skadeståndet ansågs inte att livräntorna kunde sänkas under det belopp som en gång var fastställt i skadestånd. Med andra ord fick endast tilläggen tas i anspråk för nedjustering vid stigande penningvärde. Det skulle kunna få som konsekvens att livräntorna behandlades olika beroende på vilket år de fastställdes. För livräntor fastställda ett visst år skulle det finnas värdesäkringstillägg att utnyttja för en nedjustering medan sådana tillägg inte skulle finnas för livräntor fastställda andra år (se prop. 1967:137 s. 50 f.).

Förhållandena är nu så till vida annorlunda att de livräntor som omfattas av de äldre regleringarna normalt är fastställda för så länge sedan att värdesäkringsförmånerna uppgår till betydande belopp. I en sådan situation finns det inte någon risk för att själva skadeståndsbeloppet skall behöva tas i anspråk. Det är dock inte ovanligt att symptomen på skador uppkommer en lång tid efter själva olyckan och därför förekommer det än i dag i ett fåtal fall att livränta fastställs för skador som inträffat före 1973, varvid äldre bestämmelser tillämpas. Av samma skäl som anfördes i 1967 års lagstiftningsärende är det därför inte lämpligt att ändra reglerna om att värdesäkringsförmånerna endast kan höjas.

Regeringens bedömning: Någon förändring av de nuvarande reglerna att koppla nivån på värdesäkringen av livräntorna till prisbasbeloppet bör inte genomföras nu.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 67).

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* har anført att det bör övervägas att använda ett index som utöver kompensation för penningvärdets fall även kompenserar för den framtida inkomstutvecklingen. Övriga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen i promemorian.

Skälen för regeringens bedömning: När det gäller frågan om nivån på varje förändring av livräntorna tillämpas i alla författningar på området en metod som innebär att livräntorna höjs (och i teorin i vissa fall även sänks) i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet räknas fram genom att ett bastal multipliceras med ett jämförelsetal, som anger den relativa förändringen i konsumentprisindex (KPI). Prisbasbeloppet fastställs en gång per år.

Att värdesäkringen av livräntorna är kopplad till förändringarna i prisbasbeloppet innebär i praktiken att de höjs (respektive sänks) i förhållande till penningvärdets förändring. Däremot innebär den konstruktionen inte att livräntorna är standardsäkrade. Personer med livränta får därmed inte del av de yrkesaktivas eventuella standardförbättring.

Vid tillkomsten av 1967 års författningar berörde departementschefen frågan om valet av kompensationsnivå och angav då att värdesäkringen syftade till att bevara livräntans köpkraft vid fallande penningvärde och att åtgärder som syftade till s.k. standardföljsamhet var en helt annan fråga som inte togs upp i det arbetet (prop. 1967:137 s. 48). Värdesäkringslagstiftningen hade således inte till syfte att följa förändringarna i den förvärvsaktiva befolkningens levnadsstandard och kompensera för allmänna standardförbättringar i samhället.

På andra områden där det utgår periodiska förmåner i form av pension, livränta, underhåll eller liknande har dessa regelmässigt varit värdesäkrade genom en koppling till prisbasbeloppet. Från och med år 2002 har vissa pensionsförmåner kopplats till ett nytt index, inkomstindex, genom s.k. följsamhetsindexering i syfte att åstadkomma en följsamhet till den ekonomiska utvecklingen i samhället och en standardanpassning. Det är dock endast i vissa delar av pensionssystemet som inkomstindex används som omräkningsfaktor.

I arbetsskadeförsäkringen har nyligen införts bestämmelser som innebär att arbetsskadelivräntorna skall räknas om i förhållande till inkomstindex. Livräntorna omräknas alltså inte bara i förhållande till penningvärdets förändring utan bygger också på den allmänna inkomstutvecklingen. Det skall dock noteras att livräntorna endast delvis omräknas med hänsyn till den allmänna standardförändringen, eftersom livräntorna räknas om med ett tal som motsvarar hälften av inkomstindexets reala förändring med ett tillägg för prisförändringen. Dessutom har ersättningen i arbetsskadeförsäkringen begränsats på så sätt att ersättning endast kan utgå med 7,5 prisbasbelopp.

Värdesäkringen av familjerättsliga underhållsbidrag i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag är fortfarande kopplad till prisbasbeloppet. Prop. 2003/04:5

Därutöver kan nämnas att det inom Regeringskansliet övervägs vilken indexeringsmetod som skall användas för sjuk- och aktivitetsersättning.

Frågan om skadeståndslivräntorna fortfarande skall vara värdesäkrade eller om man skall införa ett system med standardsäkring är komplex. Som *Sveriges advokatsamfund* anför skulle ett sådant system innebära att principen om full kompensation upprätthålls samt att antalet omprövningsärenden sannolikt skulle sjunka. Det är emellertid inte möjligt att inom ramen för detta ärende ta upp alla de frågeställningar som ett standardsäkringssystem för med sig. Exempelvis innebär ett system med inkomstindex som omräkningsfaktor att livräntetagaren får del av den allmänna lönetillväxten, men att den utbetalda ersättningen också kan minska om reallönerna sjunker. För vissa personer kan det därför vara viktigare att inkomsterna är värdesäkrade än att dessa följer de yrkesaktivas standardutveckling. Kostnaderna inom försäkringssystemet kommer normalt sett också att öka om man inför en inkomstindexeringsmetod för skadeståndslivräntorna. Dessa kostnader kommer att föras tillbaka på försäkringstagarna genom höjda premier. En noggrann beräkning av kostnaderna och vilka nivåer på framtida premier som kan bli aktuella bör därför också göras innan ett nytt system övervägs. Dessutom finns det anledning att med hänsyn till kostnader och skiftande önskemål från livräntetagarna överväga om dessa skall få del av hela den reala standardhöjningen i samhället eller om standardsäkringen skall begränsas, vilket har skett inom arbetsskadeförsäkringen.

Det kan också nämnas att prisbasbeloppet ligger till grund för de avsättningar som försäkringsbolagen gör för att trygga framtida utbetalningar. En förändring av index skulle därför även innebära den komplikationen att reglerna som styr försäkringsbolagens avsättningar eventuellt måste ändras.

Mot denna bakgrund föreslås inte någon förändring av de gällande reglerna. Om det senare skulle visa sig att det finns ett reformbehov i detta avseende får frågan tas upp till övervägande i ett annat sammanhang.

6.7 Tidpunkten för värdesäkringen

Regeringens förslag: Bestämmelserna om när den årliga värdesäkringen skall ske skall ändras till den 1 januari varje år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 70).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Värdesäkringen enligt alla författningar skedde från början den 1 januari varje år med hänsyn till det basbelopp som gällde i december föregående år. Att föregående månads basbelopp användes och inte januari månads berodde på att det då skulle

vara möjligt att meddela föreskrifter om ändring av livräntorna i så god tid att ändringarna kunde genomföras den 1 januari.

Nya bestämmelser om hur basbeloppet räknas fram genomfördes år 1982. Reglerna innebar att basbeloppet bestämdes en gång per år i stället för per månad och att det nya beloppet skulle räknas om i januari varje år. Från och med år 1983 ändrades värdesäkringsreglerna på så sätt att värdesäkringen sker den 1 februari.

Sedan år 1997 fastställs prisbasbeloppet för ett år i augusti året innan. Det finns därför inte skäl att avvakta till den 1 februari med att fastställa värdesäkringen. Bestämmelserna om från vilken tid tillägg och ändring sker bör därför ändras till vad som ursprungligen gällde.

6.8 Skall en myndighet fastställa ändringstalet?

Regeringens bedömning: Det bör inte genomföras några förändringar av reglerna om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall fastställa procenttal för tillägg eller ändring.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 71).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt de bestämmelser som föreslås i denna proposition skall samtliga skadeståndslivräntor värdesäkras i förhållande till ändringarna i prisbasbeloppet. Det kan därför ifrågasättas om det finns något behov av att behålla de regler som för närvarande gäller om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall fastställa procenttal för tillägg eller ändring. Såväl försäkringsbolagen som staten känner ju väl till vilka förändringar som sker i prisbasbeloppet. Det kan emellertid finnas behov av fastställda ändringstal för de fåtal enskilda som skall utge skadeståndslivränta. Det finns därför inte anledning att föreslå några ändringar i reglerna som anger att ändringstalen skall fastställas.

6.9 Kompensation för redan fastställda livräntor?

Regeringens bedömning: Livräntetagarna bör inte kompenseras för den värdeförsämring som ligger i att tilläggen hittills har avrundats till närmast lägre hela procenttal i stället för till två decimaler.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 71).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Eftersom tilläggen enligt TLL, TLF och 1971 års kungörelse har avrundats till närmast lägre hela procenttal har livräntetagare som får sin ersättning enligt dessa författningar inte blivit kompenserade fullt ut. Den värdesäkring som livräntetagarna därigenom gått miste om har inte balanserats för att utnyttjas

senare. Avsikten har således aldrig varit att livräntetagarna skulle få del av den penningvärdesförändring som motsvaras av överskjutande decimaltal. En kompensation för mistade decimaltal skulle alltså inte bara innebära en tidigareläggning av vad livräntetagarna i framtiden haft att räkna med utan också en retroaktiv förbättring av kompensationsnivån. Varken livräntetagare eller livräntebetalare kan ha räknat med en sådan retroaktiv förändring. En sådan förändring bör därför inte genomföras.

7 Författningsteknisk lösning

Regeringens förslag: Lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. läggs samman på så sätt att förordningens bestämmelser förs in i lagen. Ändringarna i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. skall riksdagen besluta om.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 73).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Värdesäkringsregler för skadeståndslivräntor finns i fem olika författningar. Det skulle i och för sig ha varit önskvärt att samla alla regler i en enda författning på området. En sådan åtgärd skulle dock vara komplicerad med hänsyn till att reglerna är konstruerade olika i författningarna. Som exempel kan nämnas att värdesäkringsförmånen utgår vid sidan av själva skadeståndet enligt de författningar som reglerar skador som inträffat före utgången av år 1973 medan förmånen är en del av skadeståndet för skador som inträffat därefter. Det kan i sammanhanget också nämnas att Skadeståndskommittén inte föreslog någon sådan enhetlig reglering när 1973 års regler skapades.

Reglerna rör huvudsakligen frågor om enskildas ekonomiska förhållanden inbördes och faller således inom det obligatoriska lagområdet (8 kap. 2 § regeringsformen). I de författningar som tar sikte på statens skyldighet att värdesäkra skadeståndslivräntor kan föreskrifterna dock inte sägas reglera enskildas inbördes ekonomiska förhållanden, varför den nämnda bestämmelsen i regeringsformen inte kan åberopas. För dessa fall gäller inte heller bestämmelsen i 8 kap. 3 § regeringsformen, eftersom det i dessa fall inte rör åligganden för enskilda eller ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. De statliga skadeståndslivräntorna skulle därmed i princip kunna regleras genom förordning.

Förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. tillkom före det att den nuvarande regeringsformen trädde i kraft. Beteckningen ”förordning” användes då för vissa föreskrifter som beslutades av riksdagen ensam. Så har skett även i detta fall (prop. 1967:137, bet. 1967:1LU58 och rskr. 1967:340). Det innebär att

den aktuella förordningen får ändras endast genom lag (punkten 6 andra stycket i övergångsbestämmelserna till regeringsformen).

Förordningen hänvisar i stora delar till lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och innehåller i övrigt i princip motsvarande bestämmelser som denna. Det är därför ändamålsenligt att lägga samman lagen och förordningen på så sätt att man för in förordningens bestämmelser i lagen. Därigenom minskas också i någon mån författningsfloran på området.

Kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. har beslutats av Kungl. Maj:t ensam. På grund därav och då frågan inte omfattas av de ovannämnda bestämmelserna i regeringsformen skulle ändringarna kunna ske i förordning. Med hänsyn till att värdesäkringen av alla andra statliga livräntor regleras i lag bör dock även ändringarna i kungörelsen ske genom lag.

Lagrådet har ifrågasatt att riksdagsbeslutade föreskrifter förs in i en grundförfattning, vars rubrik signalerar att innehållet är riksdagsbundet. *Lagrådet* har också förordat att hela kungörelsen ses över och att föreskrifter hörande till eller avsedda att föras över till riksdagen att besluta om bör brytas ut och samlas i en lag, medan regeringens föreskrifter samlas i en förordning.

Regeringen delar *Lagrådets* synpunkter. Kungörelsen innehåller dock sedan tidigare delar som riksdagen fattat beslut om. Även om det inte är lämpligt att en författning innehåller både riksdagsbundna föreskrifter och föreskrifter beslutade av regeringen är alltså detta något som gäller redan i dag. För att genomföra den mer generella översyn av kungörelsen som *Lagrådet* förordar krävs ytterligare beredningsunderlag. Någon sådan förändring kan alltså inte genomföras nu. Regeringen avser dock att inleda ett arbete med denna innebörd.

Lagrådet har också anmärkt att regeringen enligt den föreslagna 1 § i kungörelsen kommer att kunna föreskriva om undantag från de regler som författningen innehåller. Det är givetvis inte avsikten att regeringen skall ha en sådan rätt i de delar som författningen är riksdagsbunden. Med anledning därav har 1 § justerats.

8 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna skall träda i kraft den 1 januari 2004. De nya bestämmelserna i 1973 års lagar skall tillämpas endast för livräntor som har fastställts efter ikraftträdandet. I lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. införs bestämmelser om att livräntetagarna skall kompenseras för förändringar i prisbasbeloppet som ännu inte kommit dem till del.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 75).

Remissinstanserna: *Justitiekanslern*, *Finansinspektionen*, *Uppsala universitet* och *Sveriges Försäkringsförbund* har förordat att de nya bestämmelserna om indextillägg i 1973 års lagar skall tillämpas också för

livräntor som har fastställts före ikraftträdandet. Övriga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot det förslaget.

Remissinstanserna har inte haft något att invända mot övriga förslag.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, dvs. vid nästa förestående värdesäkring, den 1 januari 2004. Av skäl som framgår av avsnitt 7 bör förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. samtidigt upphävas.

Bestämmelserna i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. innebär att värdesäkringen sker först när prisbasbeloppet har ökat med minst fem procent sedan föregående höjning. När lagstiftningen träder i kraft kan det därför ha förflutit flera år utan att indextillägg har betalats ut samtidigt som prisbasbeloppet har ökat sedan tidigare indextillägg; en ökning som livräntetagarna således inte har fått del av.

Vid den förändring som nu görs bör livräntetagarna därför tillgodo-föras ökningen av prisbasbeloppet sedan tidigare indextillägg utgick. En övergångsbestämmelse med den innebörden tas in i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

I avsnitt 6.3 har vi gjort bedömningen att systemet med s.k. balanserade procenttal skall avskaffas endast för de livräntetagare som får sin livränta fastställd efter de nya författningarnas ikraftträdande. I lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor och lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor införs därför övergångsbestämmelser med den innebörden. Remissinstansernas synpunkter i den frågan har bemötts i avsnitt 6.3. De nya bestämmelserna om när indextillägg skall utgå bör dock gälla för alla livräntor.

I vissa fall skall värdesäkring ske även om livräntan inte slutligt har fastställts. I 2 § tredje stycket lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor anges således bl.a. att ändring skall ske för livräntor som fastställts efter den dag då ändring skall ske, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag. Det gäller alltså fall då livräntan prövas av domstol och tingsrätten genom dom har fastställt livräntan, men frågan har överklagats. Tingsrättens dom skall då, i fråga om tidpunkt för ändring, ses som ett slutligt fastställande och ändring ske den 1 januari året efter tingsrättens dom.

I förarbetena till lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor (prop. 1967:137 s. 65 och 66) anges bl.a. att en bedömning av när livräntan skall anses fastställd är beroende av en tolkning av överinstansens dom.

En enkel regel för vilka livräntor som skall omfattas av författningarna i den äldre respektive den nya lydelsen är att äldre bestämmelser skall tillämpas för livräntor som har fastställts före ikraftträdandet. Någon motsvarighet till den särregel som finns i 2 § tredje stycket lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor och som reglerar att ändring för vissa fall skall ske trots att livräntan fastställts först efter den dag då ändring skall ske är inte aktuellt att införa här.

Regeringens bedömning: Förslagen leder inte till några ökade kostnader för det allmänna. Förslagen torde generellt leda till minskade kostnader för livräntebetalarna genom att möjligheten att utnyttja balanserade procenttal tas bort. För livräntetagarna leder förslagen till att hela värdesäkringsförmånen kommer dem omedelbart till del.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens (se promemorian s. 77).

Remissinstanserna: Har inte närmare kommenterat frågan.

Skälen för regeringens bedömning: För försäkringsbolagen gäller att kostnaderna för livräntor som har fastställts före ikraftträdandet inte påverkas av förslagen. Om inflationstakten i framtiden kommer att ligga på ungefärligen samma nivå som den gjort de senaste åren innebär förslagen att försäkringsbolagens framtida kostnader för nya livräntor kommer att bli väsentligt lägre än med ett bibehållet system. Om inflationen skulle bli väsentligt högre så att prisbasbeloppet kommer att höjas med mer än 5 procent per år kommer kostnaderna för försäkringsbolagen på kort sikt att öka i förhållande till det nuvarande systemet. Långsiktigt kan dock förslagen inte leda till högre kostnader för försäkringsbolagen oavsett inflationsnivå eftersom även det nuvarande systemet skall ersätta livräntetagarna för hela penningvärdesförändringen. Det anförda gäller inte enbart för försäkringsbolagen utan även alla andra livräntebetalare.

I Finansinspektionens utredning beräknades minskningen av kostnaderna för försäkringsbolagen uppgå till cirka 800 miljoner kr under åren 2002–2010 vid en antagen årlig prisbasbeloppshöjning med två procent. Förslagen i denna proposition är begränsade i förhållande till Finansinspektionens förslag på det sättet att det här föreslås att systemet med balanserade procenttal skall fortsätta att gälla för redan fastställda livräntor. Kostnadsbesparingarna kommer därmed inte att bli av lika stor omfattning som Finansinspektionen beräknat.

För staten innebär förslagen sannolikt marginellt minskade framtida kostnader med anledning av det fåtal statliga livräntor som finns.

För de livräntetagare vars livräntor är fastställda vid ikraftträdandet innebär förslagen ingen förändring. Livräntetagare vars livräntor fastställs efter ikraftträdandet kommer med propositionens förslag inte att bli överkompenserade. Värdesäkringen av nya livräntor kommer emellertid alltid komma livräntetagarna till del året efter det då livräntan fastställdes. Livräntetagarna kommer alltså inte att behöva vänta på att balanserade procenttal skall falla ut, vilket generellt måste anses vara en fördel.

Enligt *Sveriges Försäkringsförbund* kommer försäkringstagarkollektivet att drabbas av högre premier för trafikförsäkringen med cirka 50 kr per år för varje trafikförsäkrat fordon under sju års tid. Denna ökade kostnad hade blivit betydligt högre om förslagen inte hade genomförts.

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

1 § Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges

1. enligt lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada till följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag, och

2. av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarsförsäkring i anledning av skada som uppkommit till följd av trafik med sådant motorfordon som avses i 2 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

Livränta som omfattas av denna lag benämns i det följande trafiklivränta.

Tillägg utgår endast om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller inte trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om inte livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

För sådana fall som avses i första stycket 1 gäller lagen inte heller livränta på grund av försäkring på motorfordon som används uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Med anledning av att bestämmelserna i förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. har förts in i lagen har paragrafen redigerats om.

Första stycket har delats upp i två punkter. Dessutom har den sista satsen placerats i ett nytt tredje stycke. Den första punkten motsvarar tillämpningsområdet enligt den tidigare lydelsen. För en kommentar hänvisas till prop. 1967:137 s. 58 f. (nedan propositionen). Innehållet i den andra punkten är nytt och motsvarar med vissa redaktionella ändringar innehållet i 1 § förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. För en kommentar hänvisas till propositionen s. 88.

Andra stycket är nytt och har tillkommit uteslutande för att i fortsättningen kunna använda endast ett begrepp för de livräntor som omfattas av lagen.

Tredje stycket är i formell mening nytt men motsvarande bestämmelse finns i tidigare lydelse (första stycket sista satsen) och även i den nu upphävda 1 § förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.

Fjärde stycket motsvarar med vissa redaktionella ändringar andra stycket första meningen i tidigare lydelse.

Femte stycket motsvarar andra stycket andra meningen i tidigare lydelse. Den tidigare bestämmelsen gör undantag bl.a. för trafiklivräntor som utgår på grund av försäkring för statens fordon. Eftersom statliga fordon nu omfattas av lagen har undantaget tagits bort. Undantag gäller för motorfordon som används uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område. Av hänvisningen följer att det undantaget endast gäller för trafiklivränta som avses i första stycket 1. Något motsvarande undantag gäller, liksom tidigare, inte för statliga trafiklivräntor (se propositionen s. 88-89).

3 § Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *eller som staten är ansvarig för*.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 1 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till enligt 11 § lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet överskrids.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 2 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till överskrids.

Paragrafen har ändrats med anledning av att bestämmelserna i förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. omfattas av lagen. Den tidigare paragrafen har delats upp i två stycken. Dessutom har ett stycke tillkommit.

I paragrafens *första stycke* anges att värdesäkringstilläggen är särskilda förmåner och inte en del av skadeståndet. Det gäller både för trafiklivräntor som omfattas av lagen och statliga trafiklivräntor enligt 3 § i den tidigare förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. Bestämmelsen har kompletterats så att den omfattar även de statliga trafiklivräntorna.

I *andra stycket* anges att tilläggen skall betalas även om de inte ryms inom eventuella ansvarsbegränsningar. Någon saklig ändring har inte gjorts.

I ett nytt *tredje stycke* har för de statliga trafiklivräntorna lagts till att eventuella andra ansvarsbegränsningar än dem som gäller för försäkringsgivare inte skall beaktas när tillägg enligt andra stycket skall betalas. Stycket har tillkommit eftersom motsvarande ansvarsbegränsningsregel i den tidigare förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. är generell och saknar hänvisning till 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon och till försäkringsavtal.

6 § Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande. *Motsvarande gäller när livränta utges enligt 1 § första stycket 2.*

Särskilt tillägg utgår *inte* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskilt tillägg. Enligt 2 § i den nu upphävda förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. gäller en motsvarande regel för de statliga trafiklivräntorna. Med anledning av att det i paragrafens *första stycke* talas om försäkringsfall, vilket det med en strikt tolkning inte alltid behöver vara när staten är ansvarig för livräntan, har en mening lagts till att motsvarande skall gälla för fall då livräntan skall utges av statsmedel. Någon ändring i sak är inte avsedd.

En redaktionell ändring har gjorts i *andra stycket*.

För en kommentar i övrigt hänvisas till propositionen s. 71 ff. och s. 89.

9 § Indextillägg till trafiklivränta utgår den 1 januari *varje* år som *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider *prisbasbeloppet* för det närmast föregående år då *index*tillägg utgick.

*Index*tillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som *prisbasbeloppet* överskrider *prisbasbeloppet* för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal som prisbasbeloppet har ökat med. Bruttet procenttal avrundas *nedåt* till två decimaler. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om indextillägg. De bestämmelser som i den tidigare lydelsen reglerar historiska förhållanden har utmönstrats och ersatts av bestämmelser som enbart tar sikte på den framtida värdesäkringen.

I *första stycket* anges när indextillägg skall utgå. Enligt bestämmelsen skall indextillägg utgå den 1 januari varje år som prisbasbeloppet har höjts. Övervägandena finns i avsnitt 6.5 och 6.7.

I *andra stycket* regleras vilket år ett indextillägg skall utgå för första gången i de mycket sällsynta fall då skadeståndslivränta i dag fastställs för sådana skador som omfattas av lagen. Det gäller alltså fall då den skadebringande händelsen inträffat före utgången av år 1973 och livräntan av någon anledning ännu inte har fastställts. Bestämmelsen anger att indextillägg då utgår första gången året efter det då livräntan fastställdes. För frågan om vid vilken tidpunkt en livränta skall anses vara fastställd hänvisas till propositionen s. 65 f. För att indextillägg skall utgå första gången året efter det att den fastställdes krävs naturligtvis också att prisbasbeloppet då har ökat i förhållande till fastställandeåret. Det framgår också av bestämmelsen.

I *tredje stycket* regleras storleken på indextillägget. Av bestämmelsen framgår att tillägget utgår med det procenttal med vilket prisbasbeloppet ökat, men att procenttalet skall avrundas *nedåt* till två decimaler. Det framgår också av bestämmelsen att regeringen eller någon annan myndighet, efter vidaredelegation, skall fastställa ändringstalet.

13 § Denna lag tillämpas inte på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna om livränta i 13 § lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon skall tillämpas på motsvarande sätt på tillägg som avses i 1 § första stycket 1.

I *första stycket* har det gjorts en mindre redaktionell ändring.

Andra stycket hänvisar till en bestämmelse i den upphävda trafikförsäkringslagen som anger att "försäkringsanstalt" i vissa fall inte utan synnerliga skäl får medge att livräntetagaren byter ut livränta på ett visst sätt, exempelvis mot ett engångsbelopp. Eftersom någon motsvarande bestämmelse inte återfinns i den tidigare förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår ur statsmedel, m.m. har bestämmelsen inte gjorts tillämplig på de nya fall som omfattas av lagen.

14 § Tillägg utges av den försäkringsinrättning som skall utge trafiklivränta. Ansvar för tillägget säkerställs i den ordning som gäller för livräntan enligt *försäkringsrörelselagen* (1982:713) eller, om tillägget utges av *Riksförsäkringsverket*, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

För livränta som avses i 1 § första stycket 2 skall den myndighet som betalar ut livräntan eller är ansvarig för utbetalningen även ansvara för att tillägget betalas ut.

I *första stycket* har vissa mindre redaktionella ändringar gjorts. Dessutom har hänvisningen till den äldre försäkringsrörelselagen bytts ut mot en hänvisning till den nu gällande.

Ett nytt *andra stycke* har införts. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 4 § i den tidigare förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. För en kommentar hänvisas till propositionen s. 91 f.

15 § De försäkringsbolag, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor *som avses i 1 § första stycket 1* utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan försäkringsbolagen i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

Kostnad som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivränta som avses i 1 § första stycket 2 utgår betalas av statsmedel.

Paragrafen innehåller bestämmelser om försäkringsbolagens solidariska ansvar för tillägg enligt lagen.

I *första stycket* har ”försäkringsanstalter” bytts ut mot ”försäkringsbolag”. Enligt 1 § andra stycket kungörelsen (1967:667) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 1 december 1967 (nr 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor avses med trafikförsäkringsanstalt försäkringsbolag som meddelat trafikförsäkring. Någon materiell förändring är inte avsedd.

De statliga trafiklivräntorna omfattas inte av bestämmelsen, vilket framgår av hänvisningen till 1 § första stycket 1.

Motsvarande byte av benämning görs i *andra stycket*.

Tredje stycket, som är nytt, motsvarar 5 § i den tidigare förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.

16 § En fordran hos ett försäkringsbolag eller staten på tillägg enligt denna lag får inte utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar inte utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrivs i 7 kap. utsökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan tillägg har betalats ut gäller 5 kap. 7 § andra stycket utsökningsbalken.

Paragrafen behandlar möjligheten att mäta ut tillägg enligt lagen.

Första stycket har kompletterats och omfattar även statliga trafiklivräntor. Bestämmelsen i denna del motsvarar vad som tidigare gällde enligt 6 § förordningen om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.

I *andra stycket* har några mindre redaktionella ändringar gjorts.

17 § Föreskrifter om verkställigheten av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighetsföreskrifter. Paragrafens lydelse har ändrats till ett modernare språk.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004, då förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. skall upphöra att gälla.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 9 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp

Lagen träder i kraft den 1 januari 2004. Eftersom bestämmelserna i förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. överförts till lagen upphör den förordningen att gälla vid samma tid.

Vid ikraftträdandet kan det finnas procenttal som ännu inte har beaktats, eftersom förändringen enligt tidigare lydelse skall uppgå till 5 procent för att tillägg skall betalas. I bestämmelsen föreskrivs därför att det första indextillägget i stället skall motsvara förändringen i prisbasbeloppet från tiden för när det senaste indextillägget utgick. Det framgår av *andra punkten*. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

10.2 Förslaget till lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

1 § Tillägg enligt denna kungörelse utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit i *Sverige* eller på svenskt fartyg *utomlands*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *inte*

1. skadelivränta, på vilken *lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor* eller förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m., är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå *och*

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *inte* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Med anledning av att bestämmelserna i förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. har förts in i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor har hänvisningen i *andra stycket* ändrats. Med anledning av *Lagrådets* yttrande har möjligheten för regeringen att föreskriva om undantag från kungörelsens tillämpning tagits bort. Mindre redaktionella ändringar har också gjorts i övriga stycken.

5 § Indextillägg till skadelivränta utgår den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt *lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick*.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal som prisbasbeloppet har ökat med. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om indextillägg. De bestämmelser som i den tidigare lydelsen reglerar historiska förhållanden har utmönstrats och ersatts av bestämmelser som enbart tar sikte på den framtida värdesäkringen.

Paragrafen är likalydande med 9 § i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor. För en kommentar hänvisas till den bestämmelsen.

I den tidigare lydelsen av *tredje stycket* anges bl.a. att procenttalet för indextillägg fastställs av Finansinspektionen (försäkringsinspektionen) och att inspektionen omedelbart skall offentliggöra procenttalet och underrätta berörda myndigheter. Föreskrifterna är att betrakta som rena verkställighetsföreskrifter. För att nå en överensstämmelse med övriga författningar på området har stycket ändrats så att de procenttal med vilket indextillägg skall utgå skall fastställas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Däremot bör föreskrifterna om offentliggörande och underrättelseskyldighet tas in i förordning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 5 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

Bestämmelserna motsvarar ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor. För en kommentar hänvisas till kommentaren till den bestämmelsen.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor

1 § Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *inte* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *inte* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

Med anledning av att bestämmelserna i förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. har förts in i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor har hänvisningen i *andra stycket* ändrats. Några mindre redaktionella ändringar har också gjorts i andra stycket.

5 § Indextillägg enligt denna lag utgår den 1 januari *varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.*

Indextillägg utgår *första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om indextillägg. De bestämmelser som i den tidigare lydelsen reglerar historiska förhållanden har utmönstrats och ersatts av bestämmelser som enbart tar sikte på den framtida värdesäkring. Eftersom systemet med s.k. balanserade procenttal inte

längre gäller för livräntor som fastställs efter lagens ikraftträdande har hänvisningar i paragrafen till det systemet tagits bort.

Paragrafen är likalydande med förslaget till 9 § första och andra stycket lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och förslaget till 5 § första och andra stycket kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. För en kommentar hänvisas till kommentaren till den förstnämnda bestämmelsen.

6 § Indextillägg utgår med det procenttal som *prisbasbeloppet* har ökat med.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen reglerar storleken av indextillägg. Paragrafen motsvarar förslaget till 9 § tredje stycket lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och förslaget till 5 § tredje stycket kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. För en kommentar hänvisas till kommentaren till den förstnämnda bestämmelsen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

Lagen träder i kraft den 1 januari 2004.

Ändringarna innebär bl.a. att indextilläggen i framtiden strikt skall följa förändringarna av *prisbasbeloppet*. Systemet med balanserade procenttal avskaffas alltså. Av andra punkten framgår att de nya bestämmelserna, utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå, enbart gäller för livräntor som har fastställts efter ikraftträdandet. För frågan om när en livränta har fastställts hänvisas till den allmänna motiveringen i avsnitt 8.

10.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor

1 § Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I paragrafen har ”basbeloppet” bytts ut mot ”prisbasbeloppet”.

2 § Ändring sker den 1 januari *varje år som prisbasbeloppet för året över- eller underskrider prisbasbeloppet för närmast föregående år.*

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen skall ske samt livräntor som genom dom fastställts senare, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när ändring skall ske (första stycket) och vilka livräntor som skall ändras (andra stycket). De bestämmelser som i den tidigare lydelsen reglerar historiska förhållanden har utmönstrats och ersatts av bestämmelser som enbart tar sikte på den

framtida värdesäkringen. Eftersom systemet med s.k. balanserade procenttal upphör för livräntor som fastställs efter lagens ikraftträdande har också hänvisningar i paragrafen till det systemet tagits bort.

Första stycket har sin förebild i 9 § första stycket lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, 5 § första stycket kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. och 5 § första stycket lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor. En skillnad mot övriga författningar på området är att värdesäkringen är en del av skadeståndet. Det medför att värdesäkringen kan ske både uppåt och nedåt, vilket framgår av bestämmelsen. Det talas också därför om ändring i stället för om tillägg.

Lydelsen av det tidigare tredje stycket (nuvarande *andra stycket*) har inte ändrats. Lydelsen skiljer sig från motsvarande bestämmelser i övriga författningar på området eftersom inte enbart ”slutligt fastställda” livräntor skall ändras utan även sådana där första domstols dom i målet har meddelats före dagen för fastställande (jfr 9 § andra stycket lagen [1967:663] om tillägg till vissa trafiklivräntor, 5 § andra stycket kungörelsen [1971:14] om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. och 5 § andra stycket lagen [1973:214] om tillägg till vissa ansvarslivräntor). En sådan skillnad har förelegat sedan tidigare. För en kommentar till den bestämmelsen hänvisas till prop. 1973:14 s. 69.

3 § Ändring sker med det procenttal som *prisbasbeloppet* har ändrats med.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. Det procenttal med vilket ändring skall ske fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om storleken av varje ändring. Paragrafen har sin förebild i 9 § tredje stycket lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, 5 § tredje stycket kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. och 6 § lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor. För en kommentar hänvisas till kommentaren till den förstnämnda bestämmelsen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

Lagen träder i kraft den 1 januari 2004.

Ändringarna innebär bl.a. att indextilläggen i framtiden strikt skall följa förändringarna av prisbasbeloppet. Systemet med balanserade procenttal avskaffas alltså. Av *andra punkten* framgår att de nya bestämmelserna, utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå, enbart gäller för livräntor som har fastställts efter ikraftträdandet. För frågan om när en livränta har fastställts hänvisas till den allmänna motiveringen i avsnitt 8.

Sammanfattning av departementspromemorian Reformerade regler om värdesäkring av skadeståndslivräntor (Ds 2003:9)

Prop. 2003/04:5
Bilaga 1

Promemorian behandlar vissa frågor om ändringar av de regler som gäller för värdesäkring av skadeståndslivräntor.

Ärendet har initierats av Finansinspektionen och Sveriges Försäkringsförbund. I promemorian görs bedömningen att det finns ett behov av att ändra de nuvarande reglerna eftersom de bl.a. leder till såväl över- som underkompensation.

Det föreslås att det nuvarande systemet, som innebär dels att inflationsskyddet begränsas till fem procents höjning vid varje värdesäkring, dels att förändringar i prisbasbeloppet som överstiger fem procent per år sparas för att utnyttjas under år då prisbasbeloppet ökat med mindre än fem procent skall avskaffas. I stället föreslås att livräntorna varje år värdesäkras strikt i förhållande till förändringarna i prisbasbeloppet.

I promemorian görs bedömningen att de nya reglerna inte skall tillämpas för livräntor som har fastställts före ikraftträdandet.

Det övervägs också om reglerna om värdesäkring skall kopplas till något annat index än prisbasbeloppet. I promemorian görs bedömningen att någon ändring i detta avseende inte bör genomföras nu.

I övrigt föreslås att den årliga värdesäkringen skall ske den 1 januari i stället för den 1 februari samt att värdesäkringsförmånen i vissa författningar på området avrundas nedåt till två decimaler i stället för till närmast lägre hela procenttal.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 6, 9 och 13–17 §§ lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (*trafiklivränta*), *om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.*

Lagen gäller *ej* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, *om icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. *Lagen gäller ej heller livränta på grund av försäkring på staten tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.*

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges

1. enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag, *och*

2. *av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarsförsäkring i anledning av skada som uppkommit till följd av trafik med sådant motorfordon som avses i 2 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon.*

Livränta som omfattas av denna lag benämns i det följande trafiklivränta.

Tillägg utgår endast om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *inte* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, *såvida* livräntetagaren *inte* vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

För livränta som avses i första stycket 1 gäller lagen inte heller motorfordon som används uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

3 §

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *och* utgår även om därigenom det belopp *överskrides* till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat enligt 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet.

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *eller som staten är ansvarig för*.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 1 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till enligt 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet överskrids.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 2 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till överskrids.

4 §

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965 till följd av skada som uppkommit i Sverige, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundrajugofem procent,

år 1940, etthundrasjuttiofem procent,

år 1941, etthundrafyrtio procent,

åren 1942–1947, etthundrajugofem procent,

åren 1948–1950, etthundra procent,

år 1951, sjuttio procent,

åren 1952–1955, femtiofem procent,

år 1956 eller 1957, fyrtio procent,

år 1958 eller 1959, trettio procent,

år 1960 eller 1961, tjugofem procent,

år 1962 eller 1963, femton procent,

år 1964, tio procent,

år 1965, fem procent.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973:000) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

6 §

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock

endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande.

Särskilt tillägg utgår *ej* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande. *Motsvarande gäller när livränta utges enligt 1 § första stycket 2.*

Särskilt tillägg utgår *inte* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

9 §¹

Indextillägg till trafiklivränta utgår *från och med* den 1 januari det år, då *basbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari med minst fem procent överskrider *basbeloppet* för januari 1967. Ytterligare *indextillägg* utgår *från och med* den 1 januari varje år *basbeloppet* för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det *basbelopp* som ligger till grund för senaste *indextillägg*. År 1983 och därefter följande år utgår dock *indextillägget* i stället *från och med* den 1 februari varje år som *basbeloppet* för det året har stigit på det angivna sättet.

I fråga om trafiklivränta, som fastställs efter det att *indextillägg* till tidigare fastställda livräntor börjat utgå enligt första stycket, utgår *indextillägg* från och med den dag närmast efter livräntans fastställande då ytterligare *indextillägg* till de tidigare fastställda livräntorna börjar utgå.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket *basbeloppet* ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. De procenttal med vilket *indextillägg* skall utgå fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Indextillägg till trafiklivränta utgår den 1 januari varje år som *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider *prisbasbeloppet* för närmast föregående år.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes och förutsättningarna för att *indextillägg* skall utgå enligt första stycket är uppfyllda.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket *prisbasbeloppet* har ökat. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket *indextillägg* skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1981:1193.

13 §

Denna lag *äger ej tillämpning* på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna i 13 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon om livränta äger motsvarande tillämpning på tillägg enligt denna lag.

Denna lag *tillämpas inte* på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna *om livränta* i 13 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon *skall tillämpas på motsvarande sätt på tillägg som avses i 1 § första stycket 1*.

14 §

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som har att utge trafiklivränta. Ansvar för tillägget *säkerställs* i den ordning som gäller för livräntan enligt *lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse* eller, om tillägget utges av *riksförsäkringsverket*, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som har att utge trafiklivränta. Ansvar för tillägget *säkerställs* i den ordning som gäller för livräntan enligt *försäkringsrörelselagen (1982:713)* eller, om tillägget utges av *Riksförsäkringsverket*, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

För livränta som avses i 1 § första stycket 2 skall den myndighet som betalar ut livräntan eller är ansvarig för utbetalningen även ansvara för att tillägget betalas ut.

15 §²

De *försäkringsanstalter*, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *anstalterna* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

De *försäkringsbolag*, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor *som avses i 1 § första stycket 1* utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *försäkringsbolagen* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

Kostnad som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivränta som avses i 1 § första stycket 2 utgår betalas av statsmedel.

² Senaste lydelse 1975:1412.

Fordran hos *försäkringsinrättning* på tillägg enligt denna lag får *ej* utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar *ej* utmätning av livräntebelopp enligt vad som *föreskrives* i 7 kap. utökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan tillägg har betalats ut gäller 5 kap. 7 § andra stycket utökningsbalken.

Fordran hos *staten eller försäkringsbolag* på tillägg enligt denna lag får *inte* utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar *inte* utmätning av livräntebelopp enligt vad som *föreskrivs* i 7 kap. utökningsbalken.

17 §

Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen förordnar.

Föreskrifter om verkställigheten av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004, då förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. skall upphöra att gälla.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 9 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

³ Senaste lydelse 1981:821.

2 Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1971:14)
om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

Prop. 2003/04:5
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Tillägg enligt denna kungörelse utgår, om regeringen *ej* föreskriver annat, till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *inom riket* eller på svenskt fartyg *utom riket*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarighetsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *ej*

1. skadelivränta, på vilken *förordningen* (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m., eller förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m., är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå,

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *ej* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Tillägg enligt denna kungörelse utgår, om regeringen *inte* föreskriver annat, till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *i Sverige* eller på svenskt fartyg *utomlands*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *inte*

1. skadelivränta, på vilken *lagen* (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor eller förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m., är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå *och*

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *inte* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

5 §²

Indextillägg till skadelivränta, som fastställts före utgången av år 1969, utgår med sex procent. Ytterligare indextillägg till sådan

Indextillägg till skadelivränta utgår den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt *lagen* (1962:381) om allmän försäkring

¹ Senaste lydelse 1981:1214.

² Senaste lydelse 1981:1214.

livränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för januari 1971, och därefter från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. Från och med år 1983 utgår dock indextillägget i stället från och med den 1 februari varje år basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.

I fråga om skadelivränta, som fastställts under år 1970 eller som fastställs under år 1971 eller senare, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter skadelivräntans fastställande då ytterligare indextillägg börjar utgå till livräntor som avses i första stycket.

Indextillägg, som grundar sig på ökning av basbeloppet, utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Procenttalet fastställs av försäkringsinspektionen, som omedelbart offentliggör det och underrättar de myndigheter som har att utge sådant tillägg om procenttalet.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes och förutsättningarna för att indextillägg skall utgå enligt första stycket är uppfyllda.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket prisbasbeloppet har ökat. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 5 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:214) om
tillägg till vissa ansvarslivräntor

Prop. 2003/04:5
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 1, 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse om föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *ej* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, *förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.* eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *ej* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

Lagen gäller *inte* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *inte* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

5 §¹

Indextillägg enligt denna lag utgår från och med den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för december 1972. Ytterligare indextillägg utgår varje år från och med den 1 januari, om basbeloppet för december månad närmast föregående år överskridit det basbelopp som legat till grund för senaste indextillägg med minst fem procent eller det lägre procenttal som efter ökning enligt 7 § uppgår

Indextillägg enligt denna lag utgår från och med den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för närmast föregående år.

¹ Senaste lydelse 1981:1195.

till minst fem. År 1983 och därefter följande år utgår dock index tillägget i stället från och med den 1 februari varje år som basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.

Indextillägg utgår endast till livränta som fastställts före den dag från och med vilken tillägg skall räknas.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes och förutsättningarna för att indextillägg skall utgå enligt första stycket är uppfyllda.

6 §²

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat eller det högre procenttal, som följer av 7 §. Tillägget får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från d. 1 jan. 1973 eller, vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten, från den dag då senaste indextillägg började utgå.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket indextillägg skall utgå brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket prisbasbeloppet har ökat.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
 2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser om indextillägg.

² Senaste lydelse 1981:1195.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:213) om
ändring av skadeståndslivräntor

Prop. 2003/04:5
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor

dels att 4 § skall upphöra att gälla,

dels att 1–3 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till *basbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2 §¹

Ändring sker *första gången* den 1 januari året närmast efter det år då *basbeloppet* för december månad med minst fem procent över- eller underskridit *basbeloppet* för december 1973.

Ändring sker den 1 januari *varje* år som *prisbasbeloppet* för året över- eller underskrider *prisbasbeloppet* för närmast föregående år.

Ändring skall på nytt ske varje år den 1 januari, om *basbeloppet* för december månad närmast föregående år över- eller underskridit det *basbelopp* som legat till grund för senaste ändring med minst fem procent eller det lägre eller högre procenttal som efter ökning eller minskning enligt 4 § uppgår till minst fem. År 1983 och följande år skall ändring dock i stället ske den 1 februari, om *basbeloppet* för det året har ändrats på det angivna sättet.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen skall ske samt livräntor som genom dom fastställts senare, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

¹ Senaste lydelse 1981:1194.

Ändring sker med det procenttal med vilket *basbeloppet* ändrats eller det *högre* eller *lägre* procenttal som följer av 4 §. Ändringen får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från d. 1 jan. 1974 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från den dag då ändring senast skedde.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket ändring skall ske brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Ändring sker med det procenttal med vilket *prisbasbeloppet* har ändrats.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket ändring skall ske fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
 2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

² Senaste lydelse 1981:1194.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2003/04:5
Bilaga 3

Följande remissinstanser har yttrat sig över departementspromemorian Reformerade regler om värdesäkring av skadeståndslivräntor (Ds 2003:9).

Svea hovrätt, Malmö tingsrätt, Justitiekanslern, Brottsoffermyndigheten, Kammarkollegiet, Konsumentverket, Kommerskollegium, Riksförsäkringsverket, Handikappombudsmannen, Finansinspektionen, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Svenska Kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Företagarnas Riksorganisation, Svenska Aktuarieföreningen, Sveriges Försäkringsförbund, Försäkringsjuridiska föreningen, Trafikskadenämnden, Ansvarsförsäkringens Personskadenämnd, Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade och Motormännens Riksförbund.

De Handikappades Riksförbund, Svenska Försäkringsföreningen, Utländska Försäkringsbolags Förening, Konsumenternas Försäkringsbyrå, Trafikförsäkringsföreningen, Patientförsäkringsföreningen, Läke-medelsförsäkringsföreningen och Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag har beretts tillfälle men avstått från att lämna synpunkter på förslaget.

Sveriges Försäkringsförbund har bifogat ett rättsutlåtande av professorn Ulf Bernitz.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:663) om
tillägg till vissa trafiklivräntor

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 6, 9 och 13–17 §§ lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada *i* följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (*trafiklivränta*), *om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.*

Lagen gäller *ej* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. *Lagen gäller ej heller* livränta på grund av försäkring på *staten* tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges

1. enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada *till* följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag, *och*

2. av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarsförsäkring i anledning av skada som uppkommit till följd av trafik med sådant motorfordon som avses i 2 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

Livränta som omfattas av denna lag benämns i det följande trafiklivränta.

Tillägg utgår endast om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *inte* trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

För sådana fall som avses i första stycket 1 gäller lagen inte heller livränta på grund av försäkring på motorfordon som används uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

¹ Senaste lydelse 1973:216.

3 §

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *och utgår även om däri-genom det belopp överskrides till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat* enligt 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet.

Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka *eller som staten är ansvarig för.*

När livränta utges enligt 1 § första stycket 1 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till enligt 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av försäkringsavtalet överskrids.

När livränta utges enligt 1 § första stycket 2 utgår tillägg även om det innebär att det belopp som ansvaret är begränsat till överskrids.

4 §²

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965 till följd av skada som uppkommit i Sverige, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundra-tjugofem procent,

år 1940, etthundra-sjuttiofem procent,

år 1941, etthundra-fyrtio procent,

åren 1942–1947, etthundra-tjugoprocent,

åren 1948–1950, etthundra procent,

år 1951, sjuttio procent,

åren 1952–1955, femtiofem procent,

år 1956 eller 1957, fyrtio procent,

år 1958 eller 1959, trettio procent,

år 1960 eller 1961, tjugofem procent,

år 1962 eller 1963, femton procent,

år 1964, tio procent,

år 1965, fem procent.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973:000) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

6 §

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller

Särskilt tillägg utgår till sådan trafiklivränta till skadad som på grund av föreskrift i lag eller

² Senaste lydelse 1973:216.

försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande.

Särskilt tillägg utgår *ej* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

försäkringsavtal utgår med lägre belopp än vad livräntetagaren varit berättigad att få i skadestånd, dock endast om försäkringsfallet inträffat före utgången av år 1961 och livräntetagarens arbetsförmåga var nedsatt genom skadan med minst hälften vid livräntans fastställande.
Motsvarande gäller när livränta utges enligt 1 § första stycket 2.

Särskilt tillägg utgår *inte* i den mån livräntetagaren av någon som är ansvarig för skadan fått eller får gottgörelse utöver livräntan.

9 §³

Indextillägg till trafiklivränta utgår *från och med* den 1 januari *det* år, *då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare indextillägg utgår från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. År 1983 och därefter följande år utgår dock indextillägget i stället från och med den 1 februari varje år som basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.*

I fråga om trafiklivränta, som fastställs efter det att indextillägg till tidigare fastställda livräntor börjat utgå enligt första stycket, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter livräntans fastställande då ytterligare indextillägg till de tidigare fastställda livräntorna börjar utgå.

Indextillägg utgår med det procenttal *med vilket basbeloppet ökat*. Brutet procenttal avrundas till *närmast lägre hela procenttal*. De procenttal med vilket index-

Indextillägg till trafiklivränta utgår *den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.*

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal *som prisbasbeloppet har ökat med*. Brutet procenttal avrundas *nedåt till två decimaler*. De procenttal med vilket index-

³ Senaste lydelse 1981:1193.

tillägg skall utgå *fastställas* av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

skall utgå *fastställs* av regeringen eller *den* myndighet som regeringen bestämmer.

Prop. 2003/04:5
Bilaga 4

13 §

Denna lag *äger ej tillämpning* på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna i 13 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon *om livränta äger motsvarande tillämpning på tillägg enligt denna lag.*

Denna lag *tillämpas inte* på sådan del av trafiklivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Bestämmelserna *om livränta i* 13 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon *skall tillämpas på motsvarande sätt på tillägg som avses i 1 § första stycket 1.*

14 §

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som *har att* utge trafiklivränta. Ansvaret för tillägget *säkerställs* i den ordning som gäller för livräntan enligt *lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse* eller, om tillägget utges av *riksförsäkringsverket*, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

Tillägg utges av den försäkringsinrättning som *skall* utge trafiklivränta. Ansvaret för tillägget *säkerställs* i den ordning som gäller för livräntan enligt *försäkringsrörelselagen (1982:713)* eller, om tillägget utges av *Riksförsäkringsverket*, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

För livränta som avses i 1 § första stycket 2 skall den myndighet som betalar ut livräntan eller är ansvarig för utbetalningen även ansvara för att tillägget betalas ut.

15 §⁴

De *försäkringsanstalter*, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *anstalterna* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

De *försäkringsbolag*, som meddelar trafikförsäkring, svarar solidariskt för kostnader som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivräntor *som avses i 1 § första stycket 1* utgår enligt denna lag.

De sammanlagda kostnader för tillägg som uppstått under ett år fördelas mellan *försäkringsbolagen* i förhållande till beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som för var och en av dem belöper på näst föregående kalenderår.

Kostnad som uppstår till följd av att tillägg till trafiklivränta som

⁴ Senaste lydelse 1975:1412.

*avses i 1 § första stycket 2 utgår
betalas av statsmedel.*

Prop. 2003/04:5
Bilaga 4

16 §⁵

*Fordran hos försäkringsinrätt-
ning på tillägg enligt denna lag får
ej utmätas.*

Bestämmelsen i första stycket
hindrar *ej* utmätning av livränte-
belopp enligt vad som *föreskrives* i
7 kap. utsökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan tillägg har betalats ut gäller
5 kap. 7 § andra stycket utsökningsbalken.

*En fordran hos staten eller ett
försäkringsbolag på tillägg enligt
denna lag får inte utmätas.*

Bestämmelsen i första stycket
hindrar *inte* utmätning av livränte-
belopp enligt vad som *föreskrivs* i
7 kap. utsökningsbalken.

17 §

*Närmare bestämmelser för
tillämpningen av denna lag
meddelas av Konungen eller myn-
dighet som Konungen förordnar.*

*Föreskrifter om verkställigheten
av lagen meddelas av regeringen
eller den myndighet som
regeringen bestämmer.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004, då förordningen
(1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel,
m.m. skall upphöra att gälla.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som
anges i 9 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket pris-
basbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för
indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

⁵ Senaste lydelse 1981:821.

2 Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1971:14)
om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

Prop. 2003/04:5
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Tillägg enligt denna kungörelse utgår, om regeringen *ej* föreskriver annat, till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *inom riket* eller på svenskt fartyg *utom riket*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarighetsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *ej*

1. skadelivränta, på vilken *förordningen (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* eller *förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå,

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *ej* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Tillägg enligt denna kungörelse utgår, om regeringen *inte* föreskriver annat, till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *i Sverige* eller på svenskt fartyg *utomlands*, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen *ansvarsförsäkring* (skadelivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Kungörelsen gäller *inte*

1. skadelivränta, på vilken *lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor* eller *förordningen (1967:920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m.m.,* är tillämplig,

2. skadelivränta som fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå *och*

3. sådan del av skadelivränta som bytts ut mot engångsbelopp.

Föreskrifterna om tillägg gäller *inte* livränta enligt 2 § 2 mom. förordningen (1940:333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

5 §²

Indextillägg till skadelivränta, *som fastställts före utgången av år 1969, utgår med sex procent. Ytterligare indextillägg till sådan*

Indextillägg till skadelivränta *utgår den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*

¹ Senaste lydelse 1981:1214.

² Senaste lydelse 1981:1214.

livränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för januari 1971, och därefter från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. Från och med år 1983 utgår dock indextillägget i stället från och med den 1 februari varje år basbeloppet för det året har stigit på det angivna sättet.

I fråga om skadelivränta, som fastställts under år 1970 eller som fastställs under år 1971 eller senare, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter skadelivräntans fastställande då ytterligare indextillägg börjar utgå till livräntor som avses i första stycket.

Indextillägg, som grundar sig på ökning av basbeloppet, utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Procenttalet fastställs av försäkringsinspektionen, som omedelbart offentliggör det och underrättar de myndigheter som har att utge sådant tillägg om procenttalet.

för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.

Indextillägg utgår första gången den 1 januari det år närmast efter det då livräntan fastställdes som prisbasbeloppet överskrider prisbasbeloppet för fastställandeåret.

Indextillägg utgår med det procenttal som prisbasbeloppet har ökat med. Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Första indextillägg efter ikraftträdandet skall, i stället för vad som anges i 5 § tredje stycket, utgå med det procenttal med vilket prisbasbeloppet överskrider det prisbasbelopp som senast legat till grund för indextillägg. Procenttalet skall avrundas nedåt till två decimaler.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:214) om
tillägg till vissa ansvarslivräntor

Prop. 2003/04:5
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 1, 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller *ej* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, *förordningen* (1967:666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m.m. eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *ej* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *icke* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

Lagen gäller *inte* livränta på vilken lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor eller kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m. är tillämplig, *inte* heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om *inte* livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

5 §¹

Indextillägg enligt denna lag utgår från och med den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för december 1972. Ytterligare indextillägg utgår varje år från och med den 1 januari, om basbeloppet för december månad närmast föregående år överskridit det basbelopp som legat till grund för senaste indextillägg med minst fem procent eller det lägre procenttal

Indextillägg enligt denna lag utgår den 1 januari varje år som prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året överskrider prisbasbeloppet för det närmast föregående år då indextillägg utgick.

¹ Senaste lydelse 1981:1195.

*som efter ökning enligt 7 § uppgår till minst fem. År 1983 och där-
efter följande år utgår dock index-
tillägget i stället från och med den
1 februari varje år som bas-
beloppet för det året har stigit på
det angivna sättet.*

*Indextillägg utgår endast till
livränta som fastställts före den
dag från och med vilken tillägg
skall räknas.*

*Indextillägg utgår första gången
den 1 januari det år närmast efter
det då livräntan fastställdes som
prisbasbeloppet överskrider pris-
basbeloppet för fastställandeåret.*

6 §

*Indextillägg utgår med det
procenttal med vilket basbeloppet
ökat eller det högre procenttal,
som följer av 7 §. Tillägget får
dock ej överstiga fem procent för
år, räknat från d. 1 jan. 1973 eller,
vid tillämpning av 5 § första
stycket andra punkten, från den
dag då senaste indextillägg
började utgå.*

*Uppkommer vid beräkning av
det procenttal med vilket index-
tillägg skall utgå brutet tal,
avrundas det till närmast lägre
hela tal. Procenttalet fastställs av
regeringen eller myndighet som
regeringen bestämmer.*

*Indextillägg utgår med det
procenttal som prisbasbeloppet
har ökat med.*

*Brutet procenttal avrundas
nedåt till två decimaler. De
procenttal med vilket indextillägg
skall utgå fastställs av regeringen
eller den myndighet som
regeringen bestämmer.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:213) om
ändring av skadeståndslivräntor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1973:213) om ändring av
skadeståndslivräntor

dels att 4 § skall upphöra att gälla,

dels att 1–3 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Livränta, som genom dom eller
avtal fastställts att utgå till full-
görande av skadeståndsskyldighet
på grund av händelse som inträffat
efter utgången av år 1973, skall
ändras i anslutning till *basbeloppet*
enligt lagen (1962:381) om allmän
försäkring.

Livränta, som genom dom eller
avtal fastställts att utgå till full-
görande av skadeståndsskyldighet
på grund av händelse som inträffat
efter utgången av år 1973, skall
ändras i anslutning till *prisbas-*
beloppet enligt lagen (1962:381)
om allmän försäkring.

2 §¹

Ändring sker *första gången* den
1 januari året närmast efter det år
då *basbeloppet* för december
månad med minst fem procent
över- eller underskridit *bas-*
beloppet för december 1973.

Ändring sker den 1 januari *varje*
år som *prisbasbeloppet* för året
över- eller underskrider *prisbas-*
beloppet för närmast föregående
år.

Ändring skall på nytt ske *varje*
år den 1 januari, om *basbeloppet*
för december månad närmast
föregående år över- eller under-
skridit det *basbelopp* som legat till
grund för senaste ändring med
minst fem procent eller det lägre
eller högre procenttal som efter
ökning eller minskning enligt 4 §
uppgår till minst fem. År 1983 och
följande år skall ändring dock i
stället ske den 1 februari, om *bas-*
beloppet för det året har ändrats
på det angivna sättet.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen
skall ske samt livräntor som genom dom fastställts senare, om första
domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

¹ Senaste lydelse 1981:1194.

Ändring sker med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats eller det högre eller lägre procenttal som följer av 4 §. Ändringen får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från d. 1 jan. 1974 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från den dag då ändring senast skedde.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket ändring skall ske brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Ändring sker med det procenttal som prisbasbeloppet har ändrats med.

Brutet procenttal avrundas nedåt till två decimaler. De procenttal med vilket ändring skall ske fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
 2. För livräntor som har fastställts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser utom vad gäller den dag när indextillägg skall utgå.

² Senaste lydelse 1981:1194.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2003-09-12

Närvarande: f.d. regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist, justitierådet Nina Pripp, regeringsrådet Göran Schäder.

Enligt en lagrådsremiss den 4 september 2003 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor,
2. lag om ändring i kungörelsen (1971:14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.,
3. lag om ändring i lagen (1973:214) om tillägg till vissa ansvarslivräntor,
4. lag om ändring i lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Per-Anders Svensson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i kungörelsen om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m.m.

Med de föreslagna ändringarna kommer kungörelsen att tillföras ytterligare föreskrifter beslutade av riksdagen (se också den genom SFS 1981:824 tidigare beslutade ändringen av 9 §). Även i fortsättningen kommer författningen dock att innehålla också föreskrifter inom regeringens kompetensområde. Enligt den föreslagna 1 § kommer regeringen dessutom också i fortsättningen att kunna föreskriva om undantag från de regler som författningen innehåller och som nu föreslås bli lagfästa. Lagrådet vill ifrågasätta den valda lösningen som även innebär att riksdagsbeslutade föreskrifter förs in i en grundförfattning, vars rubrik signalerar att innehållet är riksdagsobundet.

Lagrådet förordar att hela kungörelsen ses över. Samtliga föreskrifter hörande till eller avsedda att föras över till riksdagen att besluta om bör därvid brytas ut och samlas i en lag, medan regeringens föreskrifter samlas i en förordning och den numera föråldrade benämningen kungörelse på författningens rubrik utmönstras.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 september 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson H., Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2003/04:5 Reformerade regler om värdesäkring av skadeståndslivräntor